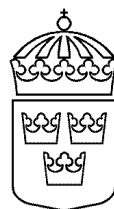

Riksdagens protokoll 1998/99:81

Fredagen den 16 april

Kl. 9.00 – 11.13

Protokoll
1998/99:81

1 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1998/99:236

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:236 av Fanny Rizell (kd) om visumkrav vid väpnade konflikter.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 4 maj 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning och utlandsresa.

Stockholm den 14 april 1999

Pierre Schori

Interpellation 1998/99:246

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:246 av Sven-Erik Sjöstrand (v) om bromerade flamskyddsmedel.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 27 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är att ministern inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 14 april 1999

Kjell Larsson

Enligt uppdrag

Kathrin Flossing

Expeditions- och rättschef

Interpellation 1998/99:248

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:248 av Anders Ygeman om olagliga överlåtelser av hyreskontrakt.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 22 april 1999.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor.

Stockholm den 9 april 1999

Laila Freivalds

2 § Svar på interpellation 1998/99:211 om polisen i storstadsområden

Anf. 1 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Karin Pilsäter anser av olika skäl att situationen för polisen i landets storstadsområden är bekymmersam och har därför ställt ett antal frågor till mig. För det första frågar Karin Pilsäter om jag planerar förändringar för att förbättra det lokala samarbetet och den ömsesidiga kännedomen mellan polismyndigheter och olika etniska grupper.

För det andra frågar Karin Pilsäter om jag planerar några förändringar i ansvar och samverkan mellan polis, åklagare, domstol och sociala myndigheter för att förbättra vittnens trygghet och skydd under utredning och rättegång.

För det tredje undrar Karin Pilsäter om jag avser att ändra fördelningen av polisresurser så att storstadsområdena får en större andel av de sammanlagda polisresurserna.

Avslutningsvis frågar Karin Pilsäter om jag avser att ta initiativ för att en satsning på polisens verksamhet särskilt i de utsatta stadsdelarna i storstäderna kan komma till stånd inom eller utom ramen för regeringens storstadsprojekt.

Sett ur en vidare synvinkel handlar Karin Pilsäter's första fråga om den misstro invandrare kan känna mot myndigheterna på grund av att de upplever segregation och utanförskap. För att komma till rätta med problemet måste vi säkerställa att samtliga myndigheter, och inte bara polisen, betraktar sitt arbete ur ett medborgarperspektiv. Genom närpolisreformen – som innebär att tyngdpunkten i polisarbetet flyttas närmare dem som berörs av brottsligheten och att polisen skall arbeta i samverkan med andra, t.ex. kommuner, föreningar, enskilda och grupper av enskilda – kommer medborgarperspektivet i förgrunden för polisarbetet. Sådan samverkan är nödvändig inte bara för ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete utan också för att skapa förtroende mellan polisen och allmänheten.

Nämnas kan också att Storstadsdelegationen, inom ramen för den nationella storstadspolitiken, erbjudit sju kommuner i storstadsregionerna att teckna s.k. lokala utvecklingsavtal för de mest utsatta stadsdelarna. Dessa kommuner kan i utvecklingsavtalen väga in brottsförebyggande insatser anpassade till lokala behov och förutsättningar. I samband med storstadspropositionen avsattes dessutom 10 miljoner kronor särskilt för att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet. I den nyligen avlämnade ekonomiska vårpropositionen uttrycker regeringen vikten av att situationen i utsatta bostadsområden förbättras. Regeringen satsar därför sammanlagt närmare 2 miljarder kronor på storstadspolitiken fram till år 2002, vilket är den största politiska satsningen någonsin på integrationsområdet i storstadsområdena.

Det finns många exempel på att myndigheterna själva arbetar på att förbättra det lokala samarbetet och den ömsesidiga kännedomen mellan polismyndigheter och olika etniska grupper. Ett av dem är det arbete som pågår vid en enhet inom Länskriminalpolisen i Stockholm. Bl.a. har man inrättat ett samverkansorgan i vilket knappt tio rikstäckande invandrарorganisationer finns representerade. Samverkansorganet är ett diskussionsforum där bl.a. frågor om rasism, främlingsfientlighet och kriminella

gång kan tas upp. Länskriminalpolisen kan sprida vidare den kunskap den får till närpolisområdena och invandrarorganisationerna till sina medlemmar och andra. Enheten vid länskriminalpolisen arbetar också för att stödja uppbyggnaden av liknande samverkansorgan i närpolisområdena och även med konkret stöd till närpolisområdena i enskilda fall.

Att vittnens och målsägandens trygghet är säkerställd är av fundamental betydelse i en rättsstat. Inom Regeringskansliet pågår ett omfattande arbete för att förbättra situationen för brottsoffer och vittnen. För närvarande bereds Brottsofferutredningens förslag om förstärkt stöd under rättegångar, förbättrat bemötande hos polis, åklagare och i domstol samt ökat ekonomiskt stöd till ideella organisationer. Regeringen har i den ekonomiska vårpropositionen föreslagit en höjning av avgiften till Brottsofferfonden. Syftet med förslaget är att öka utrymmet för bidrag till bl.a. brottsofferjourerna. Nämnas kan också att Domstolsverket på regeringens uppdrag redovisat ett åtgärdsprogram som skall leda till bättre bemötande i domstol av såväl parter och vittnen som målsäganden.

Vittnesstöd är en växande verksamhet vid tingsrätterna. Verksamheten bygger på ideellt arbete och bedrivs i nära samarbete mellan tingsrätten och brottsofferjourerna på orten. Vittnesstödet som finns till hands vid tingsrätten tar kontakt med den som skall höras och ger information om hur rättegången går till och andra praktiska detaljer. Vittnesstödsverksamheten visar hur viktigt samarbetet mellan myndigheter och ideella organisationer är för att utveckla arbetet för brottsoffren.

När det gäller vittnesskyddet vill jag också erinra om att regeringen helt nyligen lade fram propositionen *Videokonferens i rättegång*. I propositionen föreslås en tvåårig försöksverksamhet med videokonferensteknik i rättegångar. Även om det inte är huvudsyftet med den föreslagna försökslagen, så ger den utrymme för bruk av videokonferensteknik också i sådana fall då målsägande eller vittnen på grund av rädsla för t.ex. repressalier inte vågar inställa sig i rättssalen. Regeringen avser vidare att ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att i samråd med Kriminalvårdsstyrelsen och Riksåklagaren utarbeta ett nationellt handlingsprogram för skydd av bevispersoner. Vid utformningen av handlingsprogrammet kommer det att finnas anledning att ta upp frågor av det slag som Karin Pilsäter nämner, dvs. vilka ansvarsförhållanden och samverkansformer som skall gälla mellan polis, åklagare, domstolar och sociala myndigheter.

Det råder ingen tvekan om att det i storstadsområdena finns problem som är särskilt förknippade med befolkningskoncentrationen, näringslivets omfattning och den rikliga förekomsten av olika evenemang. Regeringen har därför också uttalat att en stor del av de betydande ekonomiska resurser som tillförs polisväsendet för perioden 1999–2001 skall tillfalla polismyndigheterna i storstadsregionerna. Uppgifter om hur Rikspolisstyrelsen fördelar polisväsendets anslag visar att Polismyndigheten i Stockholms län erhåller motsvarande 1 634 kr per invånare. För andra polismyndigheter motsvarar anslagstilldelningen i genomsnitt 943 kr per invånare.

Dessutom har 200 miljoner kronor avsatts under år 1999 som en särskild förstärkning av polisväsendet i de mest belastade storstadsområdena. Jag har av Rikspolisstyrelsen fått veta att av de nämnda 200 miljoner kronorna har styrelsen hittills beslutat tilldela Polismyndigheten i

Stockholms län, Polismyndigheten i Västra Götaland och Polismyndigheten i Skåne en stor andel. Tillskotten kommer att ge dessa polismyndigheter möjligheter att förbättra sina ekonomiska förutsättningar att förebygga och bekämpa brottsligheten i deras respektive distrikt.

Anf. 2 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för svaret från justitieministern. Jag tycker att det är positivt att fler och fler, inte bara inom Justitiedepartementet utan över huvud taget i samhällsdebatten, börjar känna att detta är en mycket stor och viktig fråga. Polisens och rättsväsendets arbete i de utsatta stadsdelarna är bara en del i detta. Vi måste alla på allvar se det som hela Sveriges problem att försöka överbrygga de stora klyftor, skillnader och det utanförskap som finns. Därför är det otroligt viktigt att man från högsta politiska ledning i Justitiedepartementet pekar på att detta är allas vårt ansvar, och det gör man nu också.

Det är självklart att polisen prioriterar brott som mord, rån och inbrott mot invandrare precis lika högt som man prioriterar brott som begås mot svenskar. Däremot vet vi att det finns en känsla hos många invandrare, invandrargrupper och människor i utsatta stadsdelar att det inte fungerar så.

Det är kanske inte heller så väldigt konstigt att många invandrare inte har så stort förtroende för myndigheter som t.ex. polisen. Man kom ju hit just på grund av att man kanske har flytt från en regim som använder polisen som sitt verktyg för att förtrycka människor.

Det i sin tur är väl en del av bakgrunden till min första fråga om vad man vill göra för att skapa den här öppenheten och dialogen och för att klara av att förmedla den känslan även till människorna och få i gång ett bättre samarbete.

Det är t.ex. otroligt svårt att klara ut ett mord där polisen inte har kännedom om gärningsmännen men där det kanske finns människor som har det. Men de kanske inte vågar, inte vill eller inte förstår att man kan få hjälp och stöd och att det är de som känner till vad som händer som måste framföra sina kunskaper och det som de har sett och hört.

Det var t.ex. ett mord som begicks hemma, i närheten av mig. Det var en kriminell person från ett land som blev mördad av en kriminell person från ett annat land. En tredje person från ett tredje land var inblandad och den fjärde var från Sverige. Det fanns ungefär 50 personer på plats när polisen kom. Fem minuter senare var det ingen som hade sent någonting. Det är klart att det då är svårt för polisen att sköta sitt jobb och utreda en sådan händelse.

Som kommentar till några av de andra frågorna vill jag säga att det talas mycket om pengar när det gäller storstadssatsningen. Det kanske är bra på sitt sätt. Men pengar är inte alltid samma sak som satsning. Att det nu är den största projektsatsningen i ett sammanhang betyder inte att det kommer att ge det största resultatet. Jag har personligen ganska god insyn i just det projekt som pågår i Fittja. Det ger mig verkligen stöd för vår tes att det inte är projektpengar som är den allra största hjälpen.

Framför allt är det så att varken de lokala utvecklingsavtalen eller pengarna är till någon hjälp i de andra stadsdelarna. Möjligen kan satsningen i Fittja påverka Norsborg eftersom de ingår i samma närpolisområde. Men det hjälper ju inte på något sätt människorna och polisen i

Vårby gård eller Flemingsberg. De är ju inte utvalda som en sådan här stadsdel.

En annan fråga som jag skulle vilja veta lite mer om är polisens uppdrag att aktivt rekrytera människor med invandrarbakgrund till polisyrket och även inom övriga rättsväsendet. Hur går det med den verksamheten? Det är ju också ett sätt att överbrygga okunskapen och bristen på förtroende.

Jag skulle också vilja säga att det är bra om man nu kan få fram mera pengar till brottsofferjourerna. Vi har ju haft det i vår budget i flera år, så vi kommer garanterat att stödja det förslaget från regeringen.

Anf. 3 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Jag förstår att det råder oro bland invånarna i Stockholm och andra större städer då det gäller polisens möjligheter att bekämpa brottsligheten. Men samma oro finns faktiskt i övriga delar av landet.

Det väsentliga är polisens resurser totalt. Så länge polisen har så dåligt med resurser som i dag kommer inget fördelningssystem att skapa möjligheter till polisarbete av god kvalitet i hela Sverige. Hederligt folk och inte bovar skall kunna leva i hela Sverige. Uttrycket ”Det går inte att lugga en flintskallig” passar faktiskt ganska bra in på polisen och dess resurser.

Justitieministern tryckte i sitt anförande på vikten av närpolis. I min lilla hemkommun meddelades i början av året att man var tvungen att minska antalet närpolis från tolv till tio. Det skulle egentligen ha varit tretton polis. Men så många har man aldrig haft. Det handlar om nästan 20 % minskning. Men denna gång gjordes inte neddragningen av ekonomiska skäl. De två poliserna måste flyttas inom länet till Karlshamn och Karlskrona för att klara viktiga uppgifter där. Det finns inga polis för att få tag på. Då en polis måste vara föräldraledig finns ingen vikarie att få. Det är ju inte så med polis som med t.ex. lärare att man bara kan ta någon som inte är utbildad.

Men som man bäddar får man ligga. När socialdemokraterna tog över regeringsmakten 1994 var det faktiskt ett uttalat mål att minska antalet polis. För att åstadkomma detta stoppades intagningen till Polishögskolan. För att minskningen snabbt skulle slå igenom erbjöd man polismän över 58 år förtida avgång med ganska hyggliga villkor. Många erfarna polis antog det här erbjudandet.

Ovanpå detta har en stor del av den administrativa personalen avskedats så att polisen i flera fall får göra skrivuppgifter och annat administrativt arbete i stället för att göra polisarbete.

Drygt 3 000 personer, polis och administrativ personal, har försvunnit från polisen sedan 1994. Det är inte konstigt att polisens arbetssituation är svår. Det är inte konstigt att antalet brottsoffer ökar. Det är inte heller konstigt att antalet anmälda brott har ökat och att antalet uppklarade brott minskar.

Fru talman! För oss moderater är det en självklarhet att polis och även övriga rättsväsende även i ekonomiskt svåra tider skall tilldelas tillräckligt med resurser. Den som utsätts för ett brott måste kunna utgå från att statsmakten gör sitt yttersta för att brottet klaras upp och att brottslingen ställs till svars för sina handlingar och döms till ett straff som brottsoffer och allmänhet betraktar och uppfattar som rättvist.

Prot. 1998/99:81

16 april

*Svar på
interpellationer*

När polisutbildningen startade igen vårterminen 1998 togs 60 nya elever in. Det är bra. Sedan har man ökat utbildningstakten. Men nuvarande utbildningstakt räcker inte till på långt när. Det är visserligen bra att ni för 1999 har anslagit lite mer pengar till polisen. Men en stor del av dessa pengar är engångspengar och ger inget utrymme långsiktigt för nyanställningar.

Fru talman! Nuvarande utbildningstakt kommer att innebära att de nyutbildade poliserna inte räcker till för att ersätta kommande avgångar. Avser justitieministern att öka polisutbildningen eller är avsikten att antalet poliser skall minska ytterligare?

Anf. 4 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! När det gäller Karin Pilsäters fråga om rekrytering av poliser med invandrarbakgrund är det en uttalad ambition att man bör försöka att ha människor med olika bakgrund när man rekryterar unga personer för utbildning till poliser, så att polisväsendet och den personal som arbetar där representerar något slags genomsnitt av befolkningen. Det skapar de bästa förutsättningarna för att ha en polisverksamhet som har möjlighet att tillgodose olika intressen och förstå olika sammanhang.

Regeringen har givit Rikspolisstyrelsen i uppdrag i regleringsbrevet för 1998 att särskilt beakta invandrarbakgrund vid rekryteringen. Jag kan tala om att det har skett förbättringar under senare år. 1997 hade 19 % av de antagna till polisutbildningen invandrarbakgrund. 1998 var siffran 14 %. Det är en viss nedgång men ändå inte någon låg siffra i sammanhanget. Det här är en viktig fråga för dem som handlägger rekryteringen av nya poliser.

Jepp Johnsson ställde väl egentligen en fråga om vi har målsättning en att minska antalet poliser. Jag vet inte om Jepp Johnsson har dålig hörsel eller om läsförmågan är dålig på något vis, men regeringen har i olika sammanhang uttalat att vår ambition är att öka antalet poliser. Jag är inte ens säker på att det beslut som riksdagen har fattat om vad som är ett lämpligt antal poliser är realistiskt. Jag anser att vi inte skall binda oss för att säga hur många poliser vi behöver utan vi skall hela tiden bygga upp en verksamhet och se till att den verksamheten har resurser och att den rekryterar personal så att den kan uppfylla de mål som statsmakterna sätter upp för polisen.

Jag vill också erinra Jepp Johnsson om att den problematiska ekonomiska situationen som den socialdemokratiska regeringen övertog 1994 ledde till att många verksamheter i samhället fick känna av att försöka få balans i sina budgetar. Man hade levt över sina tillgångar. Var fjärde polislön lånade vi till vid den tidpunkten. Ändå skall vi minnas att det var under moderat ledning som det stora besparingskravet på poliserna beslutades.

Nu ökar antagningen till Polishögskolan. Som vi har uttalat i vårpropositionen avser vi att fullfölja den målsättning vi har att reformera rättsväsendet. I det ligger också att säkerställa att polisverksamheten utvecklas enligt de riktlinjer vi har beslutat om, bl.a. att säkerställa att närpolisverksamheten utvecklas så att den blir den bas i polisverksamheten som medborgarna kräver.

Fru talman! Jag ber att få tacka för informationen. Det är självfallet så att det inte finns *en* lösning på hur man skall få verksamheten att fungera bättre, utan det behövs väldigt många olika förändringar.

För att ge en bakgrundsbild vill jag säga att jag skrev interpellationen i samband med att jag hade deltagit i ett möte hemma i Norsborg.

Många andra faktorer bidrog, men den utlösande faktorn var att jag hade deltagit på ett möte till vilket 500 personer från en enda liten förort hade kommit. Bara något sådant som att 500 personer kommer till ett offentligt möte är något som man verkligen skall ta fasta på som en positiv kraft.

Polisen var representerad vid mötet, och det var uppenbart att man talade helt förbi varandra. Man förstod inte varandra och kunde inte få till stånd en fungerande dialog. Det som den lokala polisstyrelsen angav som en kommande förbättring av vittnesskyddet var att det skulle bli lättare att få byta identitet. För en person som kanske sett ryggen på någon i en trappuppgång men inte vågar säga det därför att man är rädd att få spö känns det inte särskilt attraktivt att helt byta identitet. Man vill gärna ha ett skydd som fungerar lite bättre i vardagen.

Vittnesskydd och information om hur det fungerar när man lämnar uppgifter och vittnar i en rättegång är viktigt inte bara i de utsatta områdena utan över huvud taget för att hålla ihop ett samhälle där vanliga svenssons vill bidra till att rättsväsendet skall fungera, till att de som har begått brott skall bli fällda, till att de som inte har begått inte skall bli fällda och till att brottsoffer skall få sin rätt.

Jag tror att man skulle behöva göra många olika saker. För dem som har begått vissa brott men som vill ändra sig, ta sitt straff, gå in i en utbildning och komma in på rätt väg i livet är det ofta väldigt besvärligt att få skydd under den aktuella perioden. Självfallet skall vi inte ha någon amerikansk modell, där de som vittnar kan få en mildare behandling eller kan få fördelar som kronvittnen, slippa straff e.d., men de som vill bryta den gamla livsstilen måste kunna få ett sådant skydd som även andra får.

Jag vet att det är svårt att ordna detta, och det vore väldigt bra om man kunde arbeta vidare med detta. Man måste t.ex. lyfta bort det här från både närpolisens och den lokala socialnämndens ansvar. Det kan både ekonomiskt och tekniskt vara svårt för dem att lösa det.

Ibland finns det inte teknisk bevisning, och då behövs det vittnen. Ibland finns det teknisk bevisning på platser där småbrott begåtts, men man tycker inte att man har råd, tid eller möjlighet att anlita tekniker. Skall man verkligen satsa förebyggande tror jag att man ändå behöver göra det.

Jag har fått ett exempel av en polisman som jobbar inom närpolisen på min hemort. Om det har varit ett kioskinbrott och några ungar går omkring och bjuder 20 kompisar på godis, skall man säkra teknisk bevisning och sätta dit förövarna. Man skall då prata med föräldrarna och blanda in socialtjänsten, så att ungdomarnas brottslighet stoppas redan från början.

Det är en positiv nolltolerans som jag tycker att vi verkligen skall ta tag i på hemmaplan. Man kanske inte kan klara detta över hela linjen, men det vore oerhört angeläget att i de mest utsatta områdena få en vändning redan i de allra lägsta åldrarna för att skapa en bättre framtid

för barn och ungdomar. Vi vet att de som växer upp i de här områdena har en sämre prognos för framtiden, men de har inte sämre ambitioner. De har oerhörda ambitioner för sina liv, men det är lätt att de ambitionerna bara kanaliseras i destruktiva verksamheter. Där har vi som vuxna och som omvärld ett oerhört ansvar.

Anf. 6 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Socialdemokraternas historiebeteckning verkar alltid börja i september 1991. De glömmer gärna vad som har hänt i vårt land sedan 1970, när vi låg i topp. Det gör vi inte i dag, och det påverkar naturligtvis våra resurser. Olika regeringar har väl bidragit till det här, men det är inte bara en som har skuld till det inträffade. Glöm dessutom inte 80-talet! Om det finns ambitioner att öka antalet poliser gäller det också att utbilda poliser i den takt som de försvinner.

En annan viktig fråga, fru talman, som Karin Pilsäter tar upp i sin interpellation är vittnens trygghet och skydd under utredning och rättegång. Sambandet mellan organiserad grov brottslighet och ökningen av antalet fall där vittnen utsätts för våld eller hot framstår allt tydligare, och den rädsla som många medborgare i dag känner för att vittna t.ex. mot olika gäng, inte minst mot mc-gäng som misstänks för brott, måste tas på största allvar.

I dag är straffsatsen för övergrepp i rättssak lägre än för mened, och båda brotten utgör allvarliga angrepp såväl mot rättssamhället som mot enskilda. Vid övergrepp i rättssak utsätts den enskilde för repressalier eller hot i syfte att förmå honom eller henne att tåga om t.ex. ett begånget brott. Mened kan i värsta fall innebära att en medborgare blir oskyldigt dömd för ett allvarligt brott eller att ett brottsoffer går miste om skadestånd då gärningsmannen felaktigt frias från ansvar för brottet.

I båda fallen hotas rättssäkerheten och förutsättningarna för att skipa rätt. Övergrepp i rättssak och mened tillhör således samma art av brott, och enligt min och Moderaternas åsikt bör de också bedömas lika.

Fru talman! Är justitieministern beredd att komma med förslag till en straffskala som jämställer de allvarliga brotten mened och övergrepp i rättssak?

Anf. 7 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Karin Pilsäter berör ytterligare polisens möjligheter att ta särskild hänsyn till och förstå situationen för människor med invandrarbakgrund, och det är en angelägen fråga. Jag bör kanske i den här diskussionen nämna att det numera i den grundläggande polisutbildningen ingår en särskild kurs om invandrare, invandringspolitik och det mångkulturella samhället. Det krävs naturligtvis kunskap för hantering av situationer som för den enskilde polisen kanske är främmande. Jag tror att en grundläggande utbildning och vidareutbildning av poliserna i frågor som har att göra med invandrares bakgrund är väsentlig och underlättar den framtida utvecklingen av ett bra polisarbete.

När det gäller vittnesskyddet kan det vidtas en rad olika åtgärder. Vi har redan ett stort spektrum av åtgärder som polisen kan vidta, innefattande larmpaket och skydd av andra slag. Att byta identitet är en åtgärd som man vidtar bara i mycket speciella situationer. Den åtgärden är en

oerhörd belastning för den som utsätts för den, och den skall inte tillgripas annat än när det inte finns möjlighet att erbjuda andra typer av skydd.

Som jag nämnde är detta en fråga där vi ytterligare kan utveckla vår förmåga att skydda personer som är viktiga som vittnen. De behöver i många situationer under en kortare tid men ibland kanske under längre tid särskilda åtgärder. Därför avser vi att ge ett uppdrag till Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen och Riksåklagaren att utarbeta ett nationellt handlingsprogram för skydd av bevispersoner.

Karin Pilsäter nämner hur det kan gå till ute i det praktiska livet, och jag tror att det är väldigt värdefullt när politiker sätter sig in i hur det ser ut ute i verksamheterna. Jag besökte i går Gottsunda, ett område i Uppsala län där det finns en närpolisverksamhet som har utvecklat sig mycket väl. Det ser inte likadant ut över hela landet. På många håll finns det fortfarande stora bekymmer, inte minst med att bemanna närpolisområdena ordentligt. Men här har vi ett område som har lyckats. Det yttersta beviset för att man har lyckats är naturligtvis att man får ned brottsligheten, och Gottsunda är faktiskt ett område där man kunnat visa upp mycket konkreta resultat i form av nedbringad brottslighet. Det sker bl.a. i samverkan med invandrarorganisationer på orten.

Men detta är inte lätt. Vi skall ha stor respekt för det arbete som polisen utför, inse svårigheterna i det och ge det stöd som behövs.

Till Jeppe Johnsson vill jag säga att det inte råder några delade meningar om att vi måste utbilda poliser, inte bara för att ersätta dem som avgår med pension eller slutar av andra skäl utan också för att utveckla verksamheten i den riktning som vi vill ha.

När det gäller övergrepp i rättssak vill jag bara erinra Jeppe Johnsson om att riksdagen ganska nyligen fått ta ställning till ett förslag från regeringen som innebar en kraftig skärpning av straffet för brottet övergrepp i rättssak.

Anf. 8 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för kompletteringarna. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi hela tiden lyfter fram de olika arbetsförutsättningar som finns runtom i landet. Jag antar att det är stora problem förenade med att – något som jag personligen inte är så insatt i – jobba ute i ett väldigt vidsträckt område där man skall försöka hinna med att bevaka många olika ställen och vara tillgänglig på långa avstånd. Det är något helt annat att jobba i områden där avstånden inte handlar om kilometer utan tar sig helt andra uttryck.

Det är väldigt bra med utbildning, men jag tror att det också behövs rejält med fortbildning, därför att vi kan ju inte vänta tills dess att en helt ny kår så att säga har hunnit komma ut i arbetslivet. De poliser som är ute i verksamheten måste också kunna fortbildas och få stöd i att bedriva den typ av förändringsarbete som justitieministern pekar på att man uppenbarligen har varit rätt framgångsrik med i Gottsundaområdet nu.

Jag nämnde förut det möte jag var på. Det var ju naturligtvis en moderat representant med på samma möte, och hans förslag till lösningar gick ju efter en helt annan linje. De fanns att läsa i Svenska Dagbladet i går, för övrigt. Det handlar om att man skall ha längre straff och utvisa personer. Jag tror inte på det. Man utvisar ju personer som begår grova brott, som inte är svenska medborgare och som kan ha en hemvist någon

annanstans och alltså inte är födda i Sverige. Men för det andra är det ju knappast någon lösning på problemet. Jag tror att det är det förebyggande arbetet och det arbete som går ut på att kunna rehabilitera och hitta en bättre framtid för människor som är det viktiga. Utöver alla förändringar som man behöver göra i processer och metodiker – jag tror inte att det bara handlar om pengar, utan ganska mycket om att få mer valuta för de pengar man har – har vi från Folkpartiet även fört fram olika idéer om att man t.ex. skall kunna tvinga storstadsregionerna, som har många evenemang, att betala för bevakningen, så att sådana stora evenemang inte tar så mycket på den vanliga verksamheten. Vi har också föreslagit att man skall använda annan personal för pass- och asylärenden och sådant, som ju är någonting som tar väldigt mycket tid just ute i de utsatta förorterna på grund av hur befolkningen ser ut.

Och nu är visst min talartid slut!

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1998/99:206 om kvinnomisshandel

Anf. 9 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jeppe Johnsson har frågat mig vilka ytterligare resurser jag avser att tilldela polisen för att utsatta kvinnor skall kunna känna att de får ett fullgott stöd och om jag är beredd att pröva elektronisk övervakning av de män som bryter mot utfärdade besöksförbud. Han har också frågat mig vilka andra åtgärder jag är beredd att föreslå för att öka skyddet för utsatta kvinnor.

De omständigheter som Jeppe Johnsson anför som bakgrund i sin interpellation är några av dem som ligger till grund för kvinnofridsreformen. Denna reform utgör ett samlat åtgärdsprogram mot våld mot kvinnor och är den grund som vi vill bygga vidare på. Reformen omfattar ju, förutom lagstiftning, en mängd åtgärder för att förebygga våld mot kvinnor och för att utsatta kvinnor skall få ett bättre bemötande. Berörda myndigheter har fått gemensamma uppdrag av betydelse i detta sammanhang. De skall regelbundet redovisa sina insatser till regeringen. Vissa myndigheter har också fått särskilda uppdrag.

Förutsättningarna för att myndigheterna bättre skall kunna bekämpa kvinnovåldet handlar inte bara om ökade resurser i form av pengar. Myndigheternas förmåga att hantera frågor som rör utsatta kvinnor avgörs i stället i hög grad av hur detta arbete prioriteras och av vilka metoder och samarbetsformer som de tillämpar. Polisen har vidtagit en rad olika åtgärder med sikte på personskydd för kvinnor som lever under hot. Som exempel kan nämnas trygghetspaketen och försök med livvakter, överfallslarm och skyddshundar. Rikspolisstyrelsen har fått i uppdrag att inventera och till regeringen rapportera vilka särskilda insatser som görs vid landets samtliga polismyndigheter i frågor om våld mot kvinnor. Polisväsendet omfattas också av de nämnda myndighetsgemensamma uppdragen.

I budgetarbetet hanteras frågan om resurser till polisen på så sätt att statsmakterna beslutar om de medel som skall avsättas för hela verksamheten och anger särskilda mål och prioriteringar i denna. I budgetpropo-

sitionerna för åren 1998 och 1999 och i regleringsbrevet avseende polisväsendet anges att våld mot kvinnor hör till de brott som polisen skall prioritera. Regeringen har satsat ytterligare 905 miljoner kronor på polisen för budgetperioden 1999–2001. En sådan resursförstärkning kommer naturligtvis också insatserna för att bekämpa våld mot kvinnor till del.

Ett par av de uppdrag som regeringen har lämnat avser frågor om besöksförbud. Brottsofferutredningen har också i sitt betänkande *Brottsoffer – Vad har gjorts? Vad bör göras?* (SOU 1998:40) behandlat, bland mycket annat, lagen om besöksförbud. Utredningens förslag bereds nu inom Regeringskansliet. I sammanhanget vill jag också påminna om det uppdrag som regeringen, i regleringsbrev för budgetåret 1999, lämnat till Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren att tillsammans se över och förbättra rutinerna i ärenden om besöksförbud.

Brottsförebyggande rådet har nyligen redovisat sitt uppdrag att göra en förstudie av de tekniska och praktiska förutsättningarna för elektronisk övervakning av män som brutit mot besöksförbud. Innan vi kan ta ställning till införandet av en försöksverksamhet måste dock också de rättsliga och de organisatoriska förutsättningarna utredas. När det har gjorts skall jag återkomma med ett ställningstagande till möjligheten att införa ett sådant system.

Sverige deltar också mycket aktivt i det internationella samarbetet och erfarenhetsutbytet kring frågor om kvinnofrid. Det som Sverige hittills har åstadkommit när det gäller kvinnofrid har uppmärksammats och väckt stort intresse i dessa sammanhang.

Hur skall vi nu gå vidare med kvinnofridsarbetet i övrigt? Enligt min mening är det viktigaste för att kvinnofridsreformen skall få genomslag i verkligheten ett långsiktigt och metodiskt arbete. Detta arbete måste bygga på kunskap. De myndighetsgemensamma uppdragen skall ju gälla t.o.m. 2002, just för att nå långsiktighet i arbetet och för att ge myndigheterna tid att förändra sin verksamhet efter de nya kraven. Under tiden dessförinnan skall olika uppdrag redovisas och projekt genomföras. Bl.a. skall Rikspolisstyrelsen redovisa sitt särskilda uppdrag första gången senast den 1 juli i år.

Det är viktigt att vi i framtiden satsar på de verkligt effektiva sätten att hjälpa utsatta kvinnor. För att kunna göra det måste vi låta myndigheterna utföra sina uppdrag och använda resultaten som underlag för vidare ställningstaganden. Arbetet kommer att bedrivas kontinuerligt och med hög prioritet.

Jag vill betona att vi inte kan slå oss till ro, nöjda med det som har gjorts. Det finns alltid mer att göra. Den övertygelsen tror jag att jag och Jeppe Johnsson delar.

Anf. 10 JEPPE JOHNSSON (m):

Fru talman! Jag vill inledningsvis tacka justitieministern för svaret, och jag instämmer naturligtvis i justitieministerns avslutningsord. Vi kan inte slå oss till ro, nöjda med det som har gjorts. Så länge kvinnor trakasseras, förföljs, misshandlas och i en del fall t.o.m. dödas måste vi fortsätta bekämpa denna typ av brottslighet kraftigt. Här, liksom vid all annan brottslighet, anser jag att samhället tydligt skall markera att samhället står på brottsoffrets sida. Besöksförbudslagen är bra. Antalet an-

målningar om brott mot besöksförbudslagen är många samtidigt som upplärningsprocenten minskat kraftigt.

Jag delar Kvinnovåldskommissionens uppfattning att det är angeläget att vidta åtgärder mot män som inte kan förmås att respektera besöksförbudslagen. Vi moderater föreslår därför skärpta straff för överträdelser av besöksförbudslagen.

I dag döms den som bryter mot ett besöksförbud till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall skall *inte* dömas till ansvar. Normalstraffet för brott mot besöksförbudslagen är enligt Brottsförebyggande rådet fängelse i en eller två månader. Vi vill inskräpa vikten av att besöksförbud respekteras och föreslår att straff skall kunna utdömas även för det ringa fallet, och då böter eller fängelse i högst sex månader. För normalfallet föreslår vi att straffmaximum höjs till fängelse i högst två år i stället för som nu ett år.

Överträdelser av besöksförbud är ofta svåra att bevisa. Ord står mot ord, och detta är otillfredsställande. Elektronisk övervakning av mannen, som har ålagts besöksförbud, kan visserligen inte i alla fall hindra den som ändå har bestämt sig för att skada eller trakassera en kvinna, men elektroniken klarar av att visa om han brutit mot besöksförbudet, om han manipulerat med fotbojan, och naturligtvis om han tagit av sig bojan. Denna dokumentation kan sedan användas som bevismedel i domstol och därmed öka antalet fällande domar och alltså göra besöksförbudet betydligt effektivare.

I den av BRÅ nyligen redovisade rapporten *Elektronisk övervakning vid besöksförbud* skriver man: "BRÅ:s sammanfattande bedömning är således att den teknik som i dag finns tillgänglig möjliggör en användning av elektronisk övervakning vid besöksförbud. Utrustningen har sådana funktioner att det finns anledning att se positivt på möjligheterna att den skall kunna bidra till att antalet brott mot besöksförbudslagen minskar och att tryggheten för de kvinnor som blir föremål för skydd, därmed ökar." Tekniken har visat sig ha en avskräckande funktion. Den har använts ett tag i USA. Fotbojan utgör dessutom en ständig påminnelse för männen om allvaret i besöksförbuden, och BRÅ:s kontaktpersoner i USA uppger att tekniken bidragit till att antalet överträdelser av besöksförbudet faktiskt har minskat.

Fru talman! Vi moderater har redan i en motion föreslagit att ett besöksförbud skall kunna kombineras med elektronisk övervakning.

Detta är bl.a. ett sätt att tydliggöra att det är mannens rörelsefrihet som skall begränsas och inte kvinnas. Av justitieministerns svar utgår jag från att justitieministern inte avvisar användning av elektronisk övervakning vid besöksförbud. Jag vet att justitieministern har gett ett uppdrag att titta över detta. Det skulle vara lite intressant att få reda på hur snabbt det möjligtvis kan gå. Vi i oppositionen är naturligtvis otåliga, och det är inte minst för den delen också många förföljda kvinnor.

För mig är det angeläget att åtgärder kommer skyndsamt. Kanske skulle elektronisk övervakning av besöksförbud kunnat hindra den tragiska händelse som ägde rum i mitt hemlän i höstas där en man med besöksförbud allvarligt skottskadade sin f.d. fru och dödade hennes dotter.

Anf. 11 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tycker att det var en väldigt fin redogörelse som vi fick av justitieministern om vad som sker på området kvinnofrid sedan det smått historiska beslutet fattades i maj 1998. Vid beslutet infördes en ny paragraf i brottsbalken, 4a §, som handlar om grov fridskränkning respektive grov kvinnofridskränkning.

Paragrafen vilar, som jag brukar säga, på modern kunskap om hur kvinnomisshandel typiskt ser ut. Det är en räkka av gärningar som över tid kan innehålla brott som upprepat våld, sexuella övergrepp och andra kränkningar av en kvinna. Gärningarna skall för att beaktas enligt den här paragrafen ha begåtts av en man som är närstående till kvinnan.

Högsta domstolen har nu provat sitt första fall av det nya brottet. Utslaget blev för de allra flesta som följt frågan något förvånande. Det är här fråga om en man som vid ett flertal tillfällen efter lagens ikraftträdande misshandlat en närstående kvinna. Det är dessutom känt att han före lagens ikraftträdande misshandlat kvinnan. Trots det kan för det första domstolens ledamöter inte komma överens om ett gemensamt utslag. För det andra kunde man inte komma fram till om det trots de upprepade handlingarna, som inte kan anses vara ringa, skall vara tillräcklig grund för att döma enligt den nya paragrafen.

Jag vill nu gärna höra med justitieministern om hon i likhet med mig anser att det finns skäl att se över lagens utformning så att den framgent stämmer överens med det beslut som riksdagens ledamöter tror sig ha fattat, nämligen att brott av det här slaget när det är fråga om upprepad kränkning av en kvinna av en närstående man, dvs. det vi i vardagslag kallar kvinnomisshandel, skall dömas enligt den nya 4a §. Jag vill veta på vilket sätt justitieministern avser att följa frågan.

Anf. 12 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jeppe Johnsson redogör för att BRÅ skapat förutsättningar för att bedöma de tekniska möjligheterna att använda elektronisk övervakning vid besöksförbud. Som jag sade i mitt svar går vi nu vidare med att utreda de juridiska och organisatoriska förutsättningarna för det. Vi kommer givetvis att göra det så snabbt som det är möjligt.

Jag vill dock i detta sammanhang påpeka att det av BRÅ:s redovisning också framgår att elektronisk övervakning inte är någon garanti för att kvinnan får det skydd hon behöver. Är någon ute efter att skada kvinnan utgör inte den elektroniska övervakningen något hinder för det. Jag tror att man måste ha en realistisk syn på vad de tekniska hjälpmedlen ger för möjligheter för oss att ge skydd för kvinnor. Därför tror jag inte att vi skall förlita oss på de tekniska lösningarna. Det är också annat som kanske har större betydelse för att öka skyddet för utsatta kvinnor.

När det gäller Elisebeht Markströms fråga om brottet grov kvinnofridskränkning är det naturligtvis viktigt när vi har en ny lagstiftning som dessutom är ny i djupare bemärkelse och som föregicks av ett mycket omfattande utredningsarbete och många delade meningar om hur den lagtekniska lösningen skulle bli för att åstadkomma det ökade skydd som lagstiftningen var avsedd att ge kvinnorna att följa upp detta. Jag följer naturligtvis noga rättspraxis. När vi får ett utslag från Högsta domstolen har man en möjlighet att göra en bedömning om man har uppnått det mål man ville med lagstiftningen.

Prot. 1998/99:81

16 april

Svar på
interpellationer

HD:s dom visar att det finns vissa oklarheter i hur man kan tolka den nya bestämmelsen. Det är naturligtvis angeläget att den oklarheten inte leder till att lagen inte utnyttjas fullt ut så som det var avsett. Mot den bakgrunden har jag ambitionen att försöka få fram en proposition till riksdagen redan före sommaren för att undanröja den möjliga oklarhet som kan finnas i den nya bestämmelsen.

Anf. 13 JEPPE JOHNSSON (m):

Fru talman! Låt mig först säga att jag tyckte det var bra att Elisebeht Markström tog upp den här frågan och också att det blev ett snabbt besked från justitieministern om en proposition före sommaren. Vi hoppades mycket på en sådan lag och trodde att den verkligen skulle vara ett redskap. Det hoppas vi att den skall bli ganska snart.

Vi måste ha ett starkt rättsväsende med stöd och hjälp till brottsoffer. För att ytterligare komma till rätta med brottsligheten krävs effektivare lagstiftning inte minst för att öka skyddet för de utsatta kvinnorna. Kvinnofridspaketet som trädde i kraft i somras är bra och välkommet, även om vi redan har hittat en brist. Men jag anser att det finns skäl att gå längre för att stärka kvinnofriden.

Det går att göra mer för att skydda utsatta kvinnor som antingen misshandlas och/eller tvingas leva under hot om våld. Även i de fall där gärningsmannen döms och straffas upplever ofta kvinnorna att det är deras rörelsefrihet som begränsas i stället för gärningsmannens. Därför gäller det att hitta metoder och lagstiftning som riktar sig mot brottslingen och i så liten utsträckning som möjligt inskränker den hotade kvinnans rörelsefrihet.

Vi har redan diskuterat elektronisk övervakning och skärpta straff. Det är två exempel som riktar sig mot brottslingen. Men det går att göra mer. Därför välkomnar jag de extrapengar som kan gå till kvinnojourer som föreslås i vårpropositionen. Moderaterna föreslog det redan i höstas. Det är bra att det kommer, eftersom jag tror att det behövs. Kvinnojouren gör redan i dag en ovärderlig insats för många förföljda och hotade kvinnor. Jag vill påstå att den ideella verksamheten inte kan ersättas med poliser.

Skyddet för förföljda personer kan förbättras också genom en skärpning av sekretesskyddet för uppgifter om namn, personnummer, adress eller andra uppgifter som registreras inom folkbokföringen. Hitintills har regeringen avfärdat en skärpning med motiveringen att det skulle kunna försvåra för myndigheter och företag. Vi tycker att det är viktigare att skydda utsatta personer än att myndigheter och företag skall få det så mycket lättare.

Vi vill att prövning och beslut av de s.k. kvarskrivningsärendena flyttas från skattemyndigheten till polisen. Vi anser att polisen är den som bäst kan bedöma hur hotsituationen mot en enskild människa är, och det betydligt bättre än vad skattemyndigheten kan. Vi vill också utöka möjligheten till domstolsprövning vid ansökan om fingerade personuppgifter. Det måste vara lättare. Även om det är extrema åtgärder kan det ha stor betydelse för den enskilda människan.

Vittnesplikten gäller i dag även hotade och förföljda kvinnor. Men det finns i dag ingen möjlighet för ekonomisk kompensation för kostnader som kan uppstå för ett vittne med skyddad identitet. Det vill vi också

skall utredas. Vi vill också införa restriktivare regler för våldsbrottslingars möjligheter till permission och frigång. Kvinnornas skyddsintresse måste väga tyngre än den dömda gärningsmannens intresse av att få permission.

Informationen till brottsoffer måste också förbättras inför gärningsmannens permissioner och frigivning. Vidare kan naturligtvis permissionerna stramas åt i framtiden genom att man även där använder elektronisk övervakning. Något som vi tycker är obegripligt är att man inte alltid har obligatorisk häktning vid försök till t.ex. våldtäkt av överfallstyp. Så är inte alltid fallet i dag. Är det en i övrigt skötsam människa är det inte obligatorisk häktning.

Fru talman! Detta är några exempel på ytterligare åtgärder som kan genomföras för att något förbättra situationen för de utsatta kvinnorna. Jag vill fråga justitieministern om hon kan och vill kommentera förslagen.

Anf. 14 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill tacka för det svar som jag fick från justitieministern. Jag gläds självfallet åt den mycket snabba reaktion som justitieministern här har visat vad det gäller det sätt på vilket Högsta domstolen har ansett att man kan döma efter den nya paragrafen i brottsbalken.

Också jag har tagit del av BRÅ:s förstudie och kan i likhet med ministern konstatera att elektronisk övervakning egentligen inte kan komma att tjäna som något reellt skydd. Det är snarare frågan om hur vi skall kunna gå vidare för att skapa den säkerhet och det skydd som både Jeppe Johnsson och justitieministern har talat om, som måste komma till stånd för att vi skall kunna undvika den typ av händelser som Jeppe Johnsson här redogjorde för. För en kort tid sedan dödades en mycket ung flicka.

Jag vill naturligtvis inte föregripa det utvecklingsarbete som nu pågår och väntar på att regeringen skall komma med ett förslag – på om det skall bli någon provverksamhet med just fotbojan eller inte. Den kan ha vissa fördelar på annat sätt. Jag tycker samtidigt att vi måste vara öppna för att diskutera att ytterligare inskränka förövarens rörelseutrymme under den tid som besöksförbudet gäller, kanhända genom någon typ av intensivövervakning. Mannens utrymme begränsas i stället för att kvinnan blir inlåst i det hem som hon nästan är tvungen att stanna kvar i för att tekniken skall fungera.

Anf. 15 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jeppe Johnsson pekar på olika förändringar av lagstiftningen som han tycker är önskvärda. Det som slår mig är det obetydliga intresse som Jeppe Johnsson visar för att en lagstiftning som riksdagen fattar beslut om också sedan fungerar i praktiken och hur man skall säkerställa att kraven på nya arbetsmetoder tillgodoses och att kunskapen hos dem som skall verkställa riksdagens beslut ökar. Trots allt är det så att ett beslut om lagstiftning fortfarande bara är ord på ett papper när det fattas. Om det skall få en effekt i verkligheten krävs det ett långt och tålmodigt ambitiöst arbete för att förändra den verklighet som riksdagen egentligen avsåg att påverka.

Jag vill därför peka på att mycket av det som Jeppe Johnsson tar upp är frågor som antingen redan är beslutade eller på gång på något vis. Det intressanta ligger i just hur vi lyckas att genomföra detta.

När det gäller t.ex. ekonomiskt stöd till kvinnojourerna kan jag säga att det inte är först nu som det sker en ökning. Det beslutade riksdagen om redan förra året. Just kvinnojourerna var en del av paketet när det gäller kvinnofrid. På Jeppe Johnsson låter det som om han är glad att det *nu* delas ut pengar till kvinnojourerna. Så är det naturligtvis inte. Det gäller nog att ha med sig historien ordentligt och bygga vidare på den, och inte börja om från början.

Jag kan inte kommentera alla de frågor som Jeppe Johnsson tog upp, men låt mig ta upp frågan om häktning. Om det föreligger sannolika skäl för brottet är det självklart att personen blir häktad när det är frågan om ett övergrepp mot en nära anhörig. Det är kvinnoväldet vi talar om här.

Det är lite svårt att föra en diskussion med Jeppe Johnsson om behovet av förändringar framåt när vi inte riktigt tycks ha samma uppfattning om vad som redan i dag gäller och om hur det skall fungera.

Det är viktigt att vi säkerställer att den nya lagstiftningen fullt ut får den effekt som vi har avsett. Jag är också angelägen om att understryka att det beslut som har kommit från Högsta domstolen inte på något vis innebär att bestämmelsen inte kan fungera i allt väsentligt såsom avsett var. Vad jag är angelägen om är att säkerställa att den fullt ut kan fungera såsom vi har velat och att det inte råder någon oklarhet. Eftersom det inte var någon ren dom från Högsta domstolen – en viss oklarhet kan uppstå – är jag angelägen om att undanröja den oklarheten.

Anf. 16 JEPPE JOHNSSON (m):

Fru talman! Det överlägset bästa sättet att motverka våld mot kvinnor i framtiden är att små pojkar tidigt får lära sig att av egen fri vilja ta avstånd från våld. Ett tungt ansvar vilar här på familjerna som goda normöverförare. Alla familjer har naturligtvis inte samma styrka eller de möjligheter som krävs för att sätta de gränser som behövs och för att helt kunna klara sin svåra uppgift. Åtgärderna som stärker familjerna och minskar segregation och utanförskap är därför viktiga inslag i arbetet med att minska brottsligheten. Alla familjer måste få en rimlig chans att bygga upp en ekonomisk och social grundtrygghet för framtiden och att mera kunna påverka sitt och familjens liv.

Efter familjen är det skolans personal som har den viktiga uppgiften att förebygga brott – inte minst att stävja det våld som förekommer mellan elever i skolan. Det är inte så komplicerat som man kanske ibland tror.

Skolans personal och ledning måste ta på sig ansvaret för att grundläggande normer om rätt och fel förmedlas till eleverna och i lika hög grad se till att skolarbetet faktiskt fungerar. Detta är viktigare än att skicka papper till skolkontoret och informera politikerna i barn- och utbildningsnämnden.

Fru talman! Rättsväsendets resurser, eller som i dag brist på resurser, har betydelse för brottsbekämpningen. På vissa orter har de kommunala bostadsbolagen anlitat s.k. störningsjour, som åker runt och tystar ned bråk i lägenheter därför att polisen inte hinner. Detta är allvarligt, då

eventuell misshandel som pågått innanför den stängda dörren då inte blir känd.

Justitieministern skriver i sitt svar att våld mot kvinnor hör till de brott som polisen skall prioritera. Nu är dessa brott inte det enda som polisen skall prioritera. Listan över prioriterade brott är ganska lång, och därför är jag och troligtvis även många poliser intresserade av vilka brott som då inte skall prioriteras.

Fru talman! Min avslutningsfråga till justitieministern blir därför följande: Anser justitieministern att polisen i dag gör rätt prioriteringar med sina knappa resurser?

Anf. 17 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Numera har polismyndigheterna en återrapporterings-skyldighet. Genom att man redovisar på vilket sätt man har uppfyllt de krav som ställs på statsmakterna har vi också en möjlighet att bedöma hur polisens arbete utvecklas när det gäller frågan om vad som har prioriterats utifrån regeringens och riksdagens beslut. Detta ger oss ett bra underlag att bedöma polisens arbete.

Rent allmänt kan jag säga att polisen är lyhörd för statsmakternas intentioner. Det är naturligtvis inte alls som Jeppe Johnsson säger, dvs. att allting är prioriterat – inte alls. Det är vissa saker som är prioriterade, och det ger ett utrymme för polisen att bedöma hur man skall använda sina resurser, naturligtvis med utgångspunkt i hur problematiken ser ut i det egna området.

Jag gläder mig åt att Jeppe Johnsson tycker att familjen och skolan är väsentliga delar när det gäller det brottsförebyggande arbetet. Jag utgår ifrån att moderaterna kan stödja regeringens arbete när det gäller att värna om den generella välfärdspolitiken, som gör det möjligt för alla i vårt samhälle att ge sina barn en god uppväxt. Vi motverkar ett klassamhälle där vissa har goda möjligheter att ge sina barn en bra start i livet, medan andra har stora svårigheter.

Jag uppfattar också Jeppe Johnssons inlägg på det viset att moderaterna är beredda att stödja det förslag regeringen har om att ge mera pengar till kommunerna, bl.a. till skolorna, och att moderaterna slutar upp med att förorda skattesänkningar i kommunerna, som gör det omöjligt att säkerställa resurser till skolan, som den behöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1998/99:220 om Öresundsförbindelsen

Anf. 18 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Gun Hellsvik har frågat mig om vilka åtgärder jag avser vidta för att nödvändiga förhandlingar med Danmark skall kunna slutföras så att riksdagen får möjlighet att besluta om nödvändiga lagändringar för en fungerande Öresundsförbindelse.

Det pågår arbete om regelverk för Öresundsbron i både Sverige och Danmark vid respektive lands berörda myndigheter. För närvarande har arbetet kommit så långt att Danmark, som har tagit på sig att utarbeta det

första avtalsutkastet, har presenterat en text som skall reglera förhållandena avseende Öresundsförbindelsen. Från både dansk och svensk sida räknar man därför med att snabbt kunna ha ett avtal klart.

Justitiedepartementet, och övriga berörda svenska myndigheter, har haft och har en kontinuerlig dialog med sin danska motsvarighet om de förhållanden som är förknippade med samarbete och samverkan på Öresundsbron.

Regeringen räknar med att frågorna om Öresundsbron skall regleras i samband med Schengenlagstiftningen, som beräknas vara i kraft vid halvårsskiftet 2000.

Anf. 19 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag får börja med att tacka justitieministern för svaret.

Jag vill också uttrycka min glädje över att justitieministern visar en annan syn på danskarna än den som kom fram här i kammaren för några veckor sedan, då statsrådet Pagrotsky talade om danskarna som byråkratiska regleringsivrare. Laila Freivalds har i sitt svar till mig visat att Justitiedepartementet och Sverige ändå kan ha förtroende för Danmark genom att låta Danmark utarbeta det första avtalsutkastet. För en person med historiska rötter i både Skåne och Danmark känns det positivt att inte hela regeringen genomsyras av Pagrotskys syn på danskarna.

Skälet till min interpellation är att det från svenska myndigheters sida har funnits en stor oro för hur man skall klara sitt arbete när bron väl står färdig. Det finns ett avtal om broförbindelsen från 1991, och beslutet om igångsättning kom 1994. I avtalet om broförbindelsen sägs att Sverige och Danmark skall träffa överenskommelser om hur svensk och dansk lag skall tillämpas och hur svenska och danska myndigheters behörighet skall regleras. Men trots igångsättningsbeslutet 1994 har man, i varje fall vid polismyndigheten i Skåne, inte upplevt att något har hänt. Därför skrev också polismyndigheten i juni i fjor till Rikspolisstyrelsen.

Därefter har lite hänt. Det bildades en arbetsgrupp i september. Den kallades till sitt första sammanträde den 27 november. Det sammanträdet ställdes in. Sedan kallades man till sammanträde den 13 januari. Det sammanträdet ställdes in. Sedan kallades man till sammanträde i mitten av mars. Även det sammanträdet ställdes in, och då lämnade jag in min interpellation.

Nu säger justitieministern att det finns ett avtalsutkast, och jag vet också att detta i förrgår kom polismyndigheten i Skåne till del. Men man har alltså inte tidigare varit involverad.

Vad jag nu undrar över, och vad som är viktigt, är: Kommer målsättningen med avtalet att vara att svenska och danska myndigheter, i första hand polis och räddningstjänst, får möjlighet att arbeta över territorialgränsen? Är målsättningen också att svenska och danska myndigheter – även här polis och räddningstjänst, i första hand kanske polisen – skall få möjlighet att arbeta i gemensamma lag? De frågorna är viktiga att få svar på. Vad är målsättningen?

Sedan har jag en annan fråga. Justitieministern säger i slutet av svaret att regeringen räknar med att frågorna om Öresundsbron skall regleras i samband med Schengenlagstiftningen, som beräknas vara i kraft vid halvårsskiftet år 2000. Enligt all information jag fått hittills skulle Schengenlagstiftningen inte träda i kraft förrän hösten år 2000, och

Öresundsbron kommer att vara i bruk tidigare. Då undrar jag: Vad har hänt som innebär att Schengenlagstiftningen kommer att vara i kraft redan vid halvårsskiftet? Om så inte är fallet: Kommer vi att få särbestämmelser så att vi klarar glappet fram till ikraftträdandet?

Prot. 1998/99:81
16 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 20 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! För det första vill jag påpeka att jag uppfattade det som att frågan gällde just polisområdet i första hand. Räddningstjänsten är i första hand en kommunal angelägenhet och sköts på den nivån.

När Gun Hellsvik åberopar statsrådet Pagrotsky vill jag påpeka att när han talar om Öresundsfrågan gäller det helt andra frågor än polissamarbetet. Det är ju en rad olika avtal som skall tecknas inom olika samhällssektorer och en mycket lång rad av myndigheter som arbetar med att ta fram avtal på sina respektive områden. Jag tror inte att statsrådet Pagrotsky över huvud taget har uttalat sig om vårt samarbete på polisområdet. Att föra den diskussionen tror jag är förbehållet mig.

Som tillägg till mitt svar kan jag säga att det var det nordiska justitieministermötet som i juni förra året beslutade att Danmark och Sverige skulle skapa en särskild arbetsgrupp. Den arbetsgruppen har träffats under hösten och diskuterat frågan. Det var vid det mötet som Danmark erbjöd sig att ta fram ett första avtalsutkast, och det är detta som vi har väntat på. Nu har det kommit så att vi kan bedriva ett konkret arbete kring det. Det är Rikspolisstyrelsen som i första hand skall ha synpunkter på det, naturligtvis i samarbete med den lokala polismyndigheten i Skåne. Det är ju där man måste ta fram de konkreta konsekvensbeskrivningarna och redovisa sin syn på en gemensam operativ zon och det polisiära arbetet.

Det är för tidigt för mig att säga vilken ambition vi har att uppnå när det gäller gränsöverskridande arbete, gemensam lag och annat sådant. Härvidlag är i alla fall Sveriges ambition att hitta en så långtgående och praktisk lösning som möjligt. Men jag vill inte binda mig för en uppfattning. Danmark har nämligen i vissa avseenden en annan utgångspunkt, och jag vill i god sämja hitta fram till praktiska lösningar.

När det gäller frågan om när riksdagen får ta ställning till detta har jag kopplat denna fråga till Schengenavtalet, eftersom det i stort sett är samma frågor som regleras i det avtalet. Vad gäller ikraftträdandet av Schengenreglerna har jag inte uttalat mig om frågan i förhållande till det här avtalet. Jag har bara uttalat att riksdagen får möjlighet att i ett sammanhang ta ställning till de här frågorna.

Anf. 21 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det står faktiskt så här i svaret: "Schengenlagstiftningen, som beräknas vara i kraft vid halvårsskiftet 2000." Men jag uppfattar nu att det är ett skrivfel och att budskapet egentligen är något annat.

Jag vill också påpeka, när det gäller det jag sade om inställningen från olika regeringsledamöter till danskarna, att Pagrotsky's uttalande inte gällde de specifika avtalen utan danskarna som byråkratiska regleringsivrare. Jag konstaterar i vart fall att justitieministern har förtroende för de danskar som justitieministern har anledning att samverka med, och det gläder mig. Det var med glädje jag gjorde detta uttalande.

Trots allt tycker jag att det är viktigt att vi har något så när klart för oss vad vi vill med det här avtalet. Öresundsbrons fysiska konstruktion gör ju att detta rimligen inte kan anpassas efter befintliga territorialgränser, och vi måste då se till att polisen har formell möjlighet att arbeta över gränsen. Min förhoppning är att Justitiedepartementet skall arbeta för att svensk och dansk polis på Öresundsbron skall kunna arbeta i gemensamma lag. Jag är väl medveten om att vi måste vara mycket lyhörda mot Danmark med tanke på det som fortfarande finns i många danskars känslor och som naturligtvis försvårar när det gäller våra möjligheter att skapa en reglering i enlighet med våra önskemål. Men jag är ändå övertygad om att vi med en god dialog med danskarna, där jag hoppas att myndigheterna i Skåne får lite större möjlighet än hittills att delta, skall kunna få ett bra avtal som ger oss de möjligheter vi behöver men som samtidigt tar hänsyn till danskarna.

Jag har ett litet tips till justitieministern. Vi skåningar brukar säga att eftersom danskarna är så otroligt skickliga förhandlare bör man i Stockholm vara medveten om att skåningarna, med sin historia, kan och bör användas i dessa förhandlingar för att få vettiga avtal. Vi har åtskilliga avtal mellan Sverige och Danmark där Sverige kanske inte riktigt har lyckats tillgodose sina intressen men där förhandlingarna också så gott som uteslutande har skett med Stockholmssyn.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1998/99:231 om polisens internutredningar

Anf. 22 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Sten Lundström har frågat mig om regeringen avser att vidta några åtgärder avseende polisens internutredningar eller är beredd att ompröva sin avvisande inställning till en oberoende utredningsinstans för anmälningar mot polismän. Sten Lundström har också frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att ta reda på om förhållanden som liknar dem som JO upptäckt vid en inspektion av Polismyndigheten i Skåne föreligger också beträffande internutredningar vid andra polismyndigheter. Han har slutligen frågat om regeringen avser att informera Kommittén mot tortyr om JO:s inspektion.

Bakgrunden till interpellationen är en inspektion som JO genomförde vid internutredningsgruppen vid Polismyndigheten i Skåne i början av december förra året. Denna resulterade, som Sten Lundström påpekar, i kritik i ett antal fall samt till att JO beslutade att det i ett antal ärenden skulle genomföras ytterligare utredning.

Det är självklart viktigt att man ingriper med särskild kraft mot brott som begås av en polis. En polisman har tilldelats särskilda befogenheter och med det följer också ett särskilt ansvar för henne eller honom att agera på ett sätt som gör att allmänhetens förtroende för poliskåren inte rubbas. Anmälningar om brott som begåtts av poliser måste hanteras på ett objektivt och trovärdigt sätt, och den polis som gjort sig skyldig till brott skall ställas till ansvar. Detta är en central uppgift i ett rättssamhälle och det måste därför finnas klara regler om hur anmälningar mot poliser

skall hanteras. Det är också mycket viktigt att det finns kontrollorgan som kontrollerar att de regler som finns följs och fungerar väl. I det sammanhanget fyller JO:s inspektioner en viktig funktion.

Om det i en anmälan till polisen påstås att en anställd inom polisväsendet gjort sig skyldig till något brott som har samband med arbetet, skall anmälan omedelbart lämnas över till en åklagare för prövning av om förundersökning skall inledas. I princip gäller också att förhör i sådana ärenden skall hållas av en polisman från en annan polismyndighet än den berörda polismyndigheten. Dessutom skall förhørsledaren ha en högre tjänsteställning än den som skall höras, om det inte finns en särskild enhet för handläggning av dessa ärenden vid polismyndigheten. Polisstyrelsen skall fortlöpande underrättas om sådana ärenden.

JO:s inspektion vid Polismyndigheten i Skåne är en del i en större översyn som även omfattar internutredningsverksamheten vid polismyndigheterna i Stockholm, Västra Götaland och Västerås. Någon särskild insats från regeringens sida för att utreda förhållandena vid de andra polismyndigheternas internutredningsenheter är mot bakgrund av JO:s översyn för närvarande inte aktuell.

JO:s inspektionsprotokoll från Skåne innehåller som sagt en del kritik mot polismyndighetens och åklagarmyndighetens hantering av ett antal fall, framför allt för långsam handläggning. Det finns all anledning att se allvarligt på den kritik som JO framför mot polisens internutredningsenhet. Av JO:s inspektionsprotokoll framgår det dock också att den genomsnittliga genomströmningstiden för ärenden hos internutredningsgruppen i Skåne mer än halverats mellan 1997 och 1998. Vidare framgår att personalstyrkan inom gruppen har förstärkts för att man skall komma till rätta med ärendebalanserna. Samtidigt pågår en omarbetning av polismyndighetens tjänsteföreskrifter om hantering av anmälningar mot anställda vid Polismyndigheten i Skåne. Jag har också inhämtat att förändringar har genomförts i ledningen för internutredningsenheten.

Inspektionsprotokollet från Västra Götaland tyder på att verksamheten där fungerar på ett bra sätt, och inte heller i Stockholm är kritiken mot polisens del av utredningarna sådan att den ger anledning till oro. Inspektionsprotokollet från Västerås finns ännu inte tillgängligt.

Det är viktigt att betona att JO ännu inte har tagit slutlig ställning till många av de frågor som väckts vid hans inspektioner. Det är nödvändigt att avvakta JO:s slutliga beslut i de ärenden som utreds särskilt för att kunna se om det gjorts fel i handläggningen och om de i så fall varit föranledda av lokala förhållanden eller om det finns systemfel. Det är för tidigt att uttala sig om det i dag.

Frågan om vilket organ som skall utreda brottsmisstankar mot poliser har varit föremål för utredning vid flera tillfällen. Så sent som i november förra året avlämnade JK en utredning som hade sin grund i hanteringen av Osmo Vallo-fallet men också berörde ett antal andra utredningar om dödsfall i samband med polisingripanden. JK fann inte att det som kommit fram om hur dessa utredningar bedrivits gav anledning att föreslå några förändringar när det gäller vem som skulle bedriva utredningarna. Han menade dock att det fanns anledning att centralisera polisens internutredningsresurser till länspolismästarens kansli i de orter där överåklagare finns. Det skulle dels förstärka utredningsresurserna, dels öka avståndet till den övriga polisverksamheten. Vidare menade JK att

Prot. 1998/99:81
16 april

*Svar på
interpellationer*

utredningsenheternas status måste höjas och att det är viktigt att utredningsverksamheten är nära knuten till åklagarna för att samarbetet med dem skall fungera. Jag har från Riksåklagaren inhämtat att man nu arbetar enligt dessa riktlinjer för att förstärka utredningsenheterna och koncentrera åklagarresurserna.

Det är viktigt för kvaliteten på en brottsutredning att den drivs av personer som har den nödvändiga kompetensen och vanan. De personerna finns normalt inom polisväsendet och åklagarmyndigheterna. Det finns risk för att kvaliteten på utredningarna skulle sjunka om hanteringen av själva utredningsarbetet lades på en annan instans.

Jag kommer att noga följa vad JO slutligen kommer fram till med anledning av de genomförda inspektionerna och därefter ta ställning till om JO:s slutsatser föranleder någon ytterligare åtgärd från min sida.

Regeringen kommer under hösten att lämna en slutlig rapport till Kommittén mot tortyr. Innan dess finns det enligt regeringens mening inte någon anledning att till kommittén redovisa synpunkter från myndigheter.

Anf. 23 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill först tacka justitieministern för svaret.

Skälet till att jag har interPELLERAT är att jag efter att ha läst JO-rapporten från inspektionen av Polismyndigheten i Skåne fann att det fanns mycket att bli upprörd över. Utredningen visade faktiskt också på en bristande rättssäkerhet.

Europarådets kommitté för förebyggande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, förkortad CPT, har efter inspektionsbesök i Sverige påtalat behovet av en oberoende och opartisk organisation för utredande av klagomål mot polisen. I svaret till kommissionen hänvisar den svenska regeringen till 6 § i polisförordningen och garanterar att påstådda förseelser begångna av anställda hos polisen lämnas till åklagare.

Malmöutredningen visar att så inte är fallet. Tvärtom säger JO att polisinspektörer i ett flertal ärenden har fattat beslut om huruvida en förundersökning skall inledas eller inte innan ärendet lämnats vidare till åklagare för prövning. Enbart detta faktum borde fått justitieministern att fundera över om det över huvud taget är rimligt att en förseelse begången inom polisen skall anmälas till polisen. När man dessutom från JO:s sida visar att det i ett flertal ärenden är enligt lagen fel anställda som tar upp anmälan, oftast en polisassistent och inte ett polisbefäl, måste man ställa sig frågan om det inte är nödvändigt att vidta åtgärder som ligger i linje med CPT:s förslag.

Justitieministern ser inga skäl till att vidareförmedla JO:s rapport till CPT, trots att man från den svenska regeringens sida bedyrat att 6 § fungerar utmärkt. Jag tror att vi kommer att få svårigheter i vårt samarbete med bl.a. CPT om vi inte har en ärlig redovisning. Denna inställning är bara att beklaga.

På min fråga huruvida regeringen har för avsikt att kontrollera om det i andra polisdistrikt finns samma förhållanden som de i Skåne svarar Laila Freivalds att det inte är aktuellt. Jag tycker att det borde vara det, både för att lugna dem som befarar att missförhållanden finns på flera håll och för att tydligt kunna visa att de som hävdar att Skåne är ett un-

dantagsfall faktiskt har rätt. Om man inte gör en grundlig utredning kommer misstanken att leva vidare och faktiskt undergräva förtroendet både för polisen och för åklagarens opartiskhet.

Fru talman! I svaret finns enligt mitt förmenande en underskattning av de problem som JO pekar på. Att kalla det "ett antal fall" tycker jag är att förminska kritiken. Det hade varit mer rättvisande att beskriva problemet med beteckningen "det stora antalet fall".

I JO-rapporten hänvisas bl.a. till 30 fall av långsam handläggning av ärenden. Här handlar det om ärenden mellan 1995 och 1997 som inte blivit åtgärdade över huvud taget. Justitieministern hävdar att genomströmningstiden 1997–1998 har halverats. Det är möjligt att det är på det viset. Ändå skriver JO att ett stort antal av 1998 års ärenden har blivit liggande utan att några utredningsåtgärder har vidtagits. Att åklagaren beslutat om förundersökning och lämnat direktiv utan att någonting händer är klart otillfredsställande.

I mitt första utkast till interpellation formulerade jag en fråga om vad man tänker göra för att komma till rätta med missförhållandena i Skåne. Jag kan konstatera att man från regeringens sida uppenbarligen inte tänker vidta fler åtgärder, utan förlitar sig på att JO-rapporten i sig själv är tillräcklig.

Jag skulle nu vilja ställa en fråga till Laila Freivalds: Är det inte på det viset att man faktiskt måste överväga i alla fall den delen som handlar om anmälan? JO-rapporten visar att det är fullt möjligt att gå runt regelsystemet.

Anf. 24 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag måste säga att jag reagerar mot att Sten Lundström gör gällande att det skulle vara oärligt att inte informera Tortyrkommittén om JO:s rapport. I mitt svar talade jag om att den rapporten inte är JO:s slutliga rapport. Regeringens slutrapport till Tortyrkommittén kommer i höst. Då kommer regeringen att redovisa JO:s slutrapport. Det är på det sättet frågan bör hanteras. Det finns inget oärligt i det.

Det är helt klart att det är otillfredsställande förhållanden som har kommit fram i JO:s rapport. Det var också skälet till att jag redogjorde för vilka åtgärder som redan har vidtagits för att komma till rätta med de förhållandena. Jag avvaktar med mina egna och regeringens slutsatser till dess JO har avlämnat sin slutrapport.

Anf. 25 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag kan konstatera att det borde räcka för justitieministern att se de möjligheter som finns i det nuvarande systemet att kringgå de regler vi uppenbarligen vill ha i det här landet. Det gäller möjligheten för både polis och åklagare att komma runt systemet.

Det finns ett annat problem i det hela. 6 §, som innebär att direkt överlämna ärendet till åklagare, skall innebära något slags trygghet. Jag vill ta upp ett par andra problem som rapporten pekar på. Enligt 6 § är det åklagaren som garanterar opartiskhet i utredningen. Av rapporten att döma är det inte oproblematiskt. I ett flertal av JO-anmärkningarna är det just åklagarmyndigheten som får kritik. Det rör sig om ett flertal fall begångna av åklagaren.

För det första riktas det kritik mot att åklagaren i ett flertal fall dröjt med beslut om huruvida förundersökning skall inledas eller inte. Detta gäller för övrigt även under 1998. För det andra riktas det kritik mot åklagarens beslut att inte inleda förundersökning vid tre tillfällen, varav i alla fall två gäller påstådd misshandel. För det tredje riktas det kritik mot ett fall där åklagaren, trots ett beslut om att inte inleda förundersökningar, har inhämtat skriftligt yttrande från en polisintendent. Ytterligare ett par fall finns redovisade.

Fru talman! För att ytterligare understryka de problem som finns vill jag kort peka på ett fall som inte finns med i JO:s rapport.

För ett antal år sedan gjordes en anmälan om en misshandel av en omhändertagen. Åklagaren lade ned förundersökningen med motiveringen att brott inte kunde styrkas. Trots detta har den omhändertagne tilldömts skadestånd i tingsrätten. Tingsrätten har ställt utom allt tvivel att den omhändertagnes berättelse är riktig, och åklagarmyndigheten har beslutat att inte överklaga fallet vidare efter det att åklagaren i och för sig gjort en ny anmälan, men bara för att ytterligare en gång lägga ned förundersökningen.

Jag beklagar att den rapport JO skrivit och den kritik CPT framfört inte fått justitieministern att tydligare överväga något annat system när det gäller anmälan av brott mot någon anställd inom Polisen. Jag menar att det för de hårt och ärligt arbetande poliserna och åklagarna i Sverige skulle vara en klar fördel om det var ställt utom allt rimligt tvivel att undersökningar leddes och beslutades av en organisation som inte riskerar anses vara partisk. Åklagarens i vanliga fall mycket nära samarbete med Polisen gör att jag tyvärr inte kan anse att åklagarmyndigheten är den självklara lösningen. Det borde vara självklart att anmälaren skall göra sin anmälan till någon annan myndighet än den som blir anmäld.

Vi kommer att gå vidare i ärendet genom att väcka motioner. Jag hoppas att justitieministern än en gång överväger rapporten. Rapporten visar att det system som skall tillämpas i 6 § inte är hållbart. Det är fullt möjligt att komma runt det. Vi måste ha en ständig kontroll utförd av en annan myndighet för att se att systemet fungerar. Det borde vara en självklarhet även för justitieministern att ha en opartisk anmälningsupportagare.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1998/99:215 om primärvårdsförsöken

Anf. 26 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Leif Carlson har frågat mig om jag avser verka för att försöksverksamheten med primärvård i kommunal regi skall permanentas. Leif Carlson frågar vidare om regeringen är beredd att föreslå riksdagen en möjlighet för sjukvårdshuvudmän och kommuner att komma överens om att förändra huvudmannaskapet för primärvården.

Enligt lagen (1991:1136) om försöksverksamhet med kommunal primärvård får en kommun erbjuda primärvård om kommunen och landstinget är överens om det och Socialstyrelsen lämnat sitt tillstånd. Av lagen framgår att sådan primärvård som kommunen ansvarar för enligt

försökslagen inte omfattas av landstingets ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen. Det innebär att huvudmannskapet under försökstiden övergår till kommunen. Av ursprungligen sju försöksområden bedriver tre kommuner, Helsingborg, Katrineholm samt Sigtuna, i dag fortfarande sådan verksamhet. Lagen begränsades vid sin tillkomst till att gälla till utgången av år 1998.

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att följa och utvärdera försöket. I sin slutrapport konstaterade Socialstyrelsen att man vid utvärderingen inte funnit några systematiska eller urskiljbara rena försökseffekter av avsett slag. Man konstaterade vidare att enbart huvudmannskapsförändringar inte tycks vara en framkomlig väg vare sig för att minska primärvårdens kostnader eller andra kostnader för den lokala servicen. Socialstyrelsens samlade bedömning var att försöken i sin nuvarande form bör avslutas, men att man i de fall man är intresserad av fortsatt samverkan bör överväga andra former, t.ex. entreprenadlösningar, i stället för huvudmannskapsförändringar.

I propositionen (prop. 1997/98:113) *Nationell handlingsplan för äldrepolitiken* framhöll regeringen att det i vissa fall finns rättsliga hinder för att skapa den organisation och samordning av landstingens och kommunernas vård och omsorg som är önskvärd. Man konstaterade att det finns behov av att stärka de lagliga förutsättningarna för samverkan. Regeringen uttryckte därför sin avsikt att se över frågan och återkomma med förslag till förändringar.

Mot bakgrund av inriktningen att se över frågan om samverkansmöjligheterna för kommuner och landsting fann regeringen i propositionen (prop. 1997/98:189) *Patientens ställning* det olämpligt att långsiktigt ta ställning till den pågående försöksverksamheten med kommunal primärvård. I avvaktan på översynen förlängdes därför försöksverksamheten till utgången av år 1999.

Regeringen avser att inom kort ge en särskild utredare i uppdrag att analysera de problem som föreligger vid samverkan mellan bl.a. landstingens primärvård och kommunernas vård och omsorg. Utredaren skall också lämna förslag till lösningar som förbättrar möjligheterna till samverkan på dessa områden. Jag utesluter inte att utredaren i det sammanhanget också kan överväga om det finns skäl att införa möjligheter för kommuner och landsting att i ökad utsträckning kunna komma överens om ansvarsfördelningen av vården och omsorgen.

I avvaktan på utredningen är jag i dag inte beredd att ta ställning till en eventuell fortsättning av försöksverksamheten med kommunal primärvård.

Anf. 27 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Jag hoppas att han har fått en stärkande promenad hit till riksdagen.

Mina frågor föranleddes dels av att de berörda kommunerna behöver kunna planera för framtiden, dels av att jag tror att fler försök är bra eftersom mångfalden ökar – även om jag inte tror att en kommunaliserad primärvård generellt är den lämpligaste lösningen. Svaret är svagt, och kommunerna vet fortfarande inte hur det blir i framtiden.

Prot. 1998/99:81
16 april

Svar på
interpellationer

Jag har hört mig för om försöken i Katrineholm och Sigtuna. Den övriga primärvårdsverksamheten upplever försöket som ett hot. Därmed uppstår en regional konkurrens, och det tror jag är bra. I all sin beskedlighet är det ett steg mot fler aktörer som driver likvärdig verksamhet. Det sporrar till förändringar, nya regler skapas och invanda mönster bryts.

Detta uppskattas också av personalen. Alla anställda inom Sigtunas primärvård har framhållit att de vill vara kvar i kommunal regi. De anser att de är mer delaktiga, får bättre acceptans och att de bättre kan påverka och vidareutveckla den lokala hälso- och sjukvården. Med tanke på arbetsmiljön i primärvården i dag är det en värdefull signal.

Vill huvudmännen förändra huvudmannaskapet bör de få göra det. Men då måste de inse behovet av långsiktighet och uthållighet. Även staten bör förstå att inga snabba vinster görs vid ett sådant försök.

Fru talman! Jag har tittat närmare på Sigtunaförsöket. Det redovisas genomgående att det inte råder någon skillnad på hur primärvården bedrivs. Den enda avvikelse som kan utläsas är att kommuninvånarna i Sigtuna har, i jämförelse med genomsnittet i övriga kommuner inom det aktuella sjukvårdsområdet, ett något lägre sjukvårdsutnyttjande av akut-sjukvård och specialistsjukvård, medan primärvården har ett högre nyttjande. Det är bra. Primärvården skall vara det första alternativ som kommuninvånarna skall välja.

Nya sätt att arbeta har vuxit fram. En sammanslagning till hemvård av hemsjukvård och hemtjänst har genomförts. Det tog tre år innan den eftersträlvade effekten uppnåddes av den förändringen. Det är en viktig erfarenhet. Som jag har antytt tar det tid att sammanfoga kulturer.

Konkurrens och nya möjligheter har stimulerat utvecklingen. Sigtunas äldreläkare har ansvar för kommuninvånarna i särskilda boendeformer. Det finns distriktsläkare med dubbel specialistkompetens som både allmänläkare och geriatriker. När det stående klagomålet på ädelreformen är just den minskade läkarmedverkan och den låga medicinska kompetensen i särskilda boenden visar detta vad som går att göra.

Fru talman! Mycket mer skulle kunna nämnas, men jag får avstå nu och bara kort beröra de ekonomiska effekterna.

Den samordning man har kunnat göra har inneburit att kommunerna inom främst hemvård och hemsjukvård har klarat en 60-procentig volymökning utan nämnvärda resurstillskott. I jämförelse med sjukvårdsområdets övriga primärvård finns alltså i Sigtuna en betydligt högre andel av verksamhetspengarna kopplade till den direkta vården.

Finns det då, fru talman, inga svaga punkter med en kommunaliserad primärvård? Det finns det självfallet. Framför allt måste man ha ögonen på kompetensutvecklingen för att kunna kvalitetssäkra arbete och säkerställa en medicinsk kompetens. Man har i Sigtuna en obligatorisk intern utbildningsplan för primärvården, och det behövs enligt min mening.

Fru talman! Utredning kan vara bra, men nog måste väl socialministern kunna meddela de kommuner som nu har verksamhet att förändringen är bestående, med tanke på deras budgetplanering?

Anf. 28 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det glädde mig att Leif Carlson, som har en läkarutbildning, hoppades att jag fått en stärkande promenad. Leif Carlson vet, just på grund av sin utbildning, hur viktig hälsovård och friskvård är för folkhälsan. Han kanske nästa gång i likhet med mig kan uppmana folk att ta stärkande promenader.

Så går jag över till själva sakfrågan. Det faktiska problemet med formerna för samverkan behöver nu utredas. Det är inte bara dessa försökskommuner som det handlar om, utan vi har en rad andra frågeställningar som handlar om de lagliga förutsättningarna att hitta en samverkan, att skapa gemensamma nämnder eller gemensamma organ för denna samverkan. Frågan behöver utredas.

Det som Sigtuna behöver snabbt besked om är om försöksverksamheten skall avslutas i och med utgången av det här året. Vi avser att lämna ett besked till försökskommunerna, också till Sigtuna, mycket snart. Jag utesluter inte att vi, beroende på att vi behöver utreda frågan, också därmed kan förlänga försöksverksamheten.

Anf. 29 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten särskilt mycket. Jag kan meddela att det var i bästa välmening jag sade detta om en stärkande promenad – jag tar själv en sådan hit.

Det kom ändå ett besked, nämligen att Sigtuna mycket snart får ett besked om man skall avsluta försöksverksamheten eller inte. Sjukvård är en komplicerad verksamhet, och förändringar behövs, men man måste vara medveten om behovet av en långsiktig uthållighet, som jag sade förut. Om man gör försök måste man ha en långsiktig planeringshorisont, så att de som arbetar med det kan jobba på ett rimligt sätt. Därför hoppas jag nu att de försök som ger god utdelning och som själva upplever det, från båda huvudmännens sida, kommer att få fortsätta och att nya får komma till där man är överens. Mångfald är bra för alla. Det visar sig så fort man släpper fram försök, och även ett så beskedligt försök som detta, att man får nya former och hittar nya vägar. Några av de broar som man har talat om att bygga mellan huvudmännen kanske kan bli byggda – det har byggts förskräckligt lite jämfört med allt vad som har sagts.

Försöket är förlängt till utgången av 1999, men man jobbar med budgeten nu. Jag hoppas att man väldigt snart får besked, därför att annars kan man inte klara planeringen. Det kommer att gå ut över vården, som då lever i en osäker miljö.

Anf. 30 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Sigtuna skall få besked snabbt, just av de skäl som Leif Carlson säger, nämligen att budgetarbetet måste kunna fungera. Men från regeringens synpunkt är beskedet mer motiverat av att vi måste få klarhet i under vilka omständigheter huvudmannaskapet skall kunna växla mellan landsting och kommun.

Grundprincipen är naturligtvis att huvudmannaskapet bör ligga som nu, dvs. när det gäller sjukvården och primärvården i landstingen och när det gäller äldreomsorgen i kommunerna. Frågan som nu skall utredas är i vilken mån man skall acceptera överenskommelser mellan landstingen och kommunerna om att ändra huvudmannaskapet. Där förordade Social-

styrelsen att man skulle gå vidare bara med entreprenader, men jag tycker att det är rimligt att utredaren också får möjlighet att fundera på om man skall acceptera förhandlingslösningar i stället.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1998/99:216 om sjukvården

Anf. 31 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Chatrine Pålsson har frågat om regeringen avser att vidta några åtgärder med anledning av bristen på vårdplatser, om regeringen avser att vidta några åtgärder så att patientens önskemål om att få vårdas tillräckligt länge respekteras och vilka åtgärder regeringen avser att vidta så att antalet vårdplatser ökar i den takt som är önskvärd för att kunna säkra en värdig vård för äldre. Slutligen har Chatrine Pålsson frågat vad regeringen avser att vidta för åtgärder för att attrahera ungdomar till vårdyrket.

Socialstyrelsen konstaterar i en nyligen överlämnad rapport till regeringen (*En behandlingsgaranti i hälso- och sjukvården – förutsättningar och konsekvenser*) att det finns många orsaker till de kapacitetsproblem som i dag finns i hälso- och sjukvården.

De långa väntetiderna till planerade operationer beror till en del på kapacitetsbrist – flaskhalsar – i form av personalbrist på röntgenavdelningarna och i operationsverksamheten. Den kanske viktigaste orsaken är dock att nya operationsmetoder medfört ökade behandlingsmöjligheter, vilket lett till successivt vidgade behandlingsindikatorer. Antalet operationer för kranskärlssjukdom, grå starr, höftledsförslitning etc. har ökat i stort sett kontinuerligt och har aldrig varit större än nu. Köerna beror alltså inte på att sjukvården producerar mindre, utan tvärtom mer än någonsin.

Det andra tillgänglighetsproblemet för patienterna är överbelastade akutmottagningar och överbelagda medicinkliniker. Socialstyrelsen konstaterar här att det finns en säsongsmässig variation med årligen återkommande belastningstoppar tidig vår och sen höst. En annan faktor bakom den på många håll förekommande vårdplatsbristen är att vissa befintliga vårdplatser eller t.o.m. hela vårdavdelningar är stängda på grund av sjuksköterskebrist. När det gäller frågor om personalförsörjningen vill jag erinra om att regeringen har inrättat en kommission med uppgift att kartlägga utbildningsbehoven samt föreslå åtgärder för att underlätta rekryteringen av personal till vård- och omsorgssektorn. Kommissionen skall lämna sitt förslag senast den 31 juli 1999.

Den kanske allra viktigaste orsaken till överbelastning och överbeläggning är emellertid, enligt Socialstyrelsen, att vårdkedjorna inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Det finns brister i både "förvården" och "eftervården". Många som i dag kommer till sjukhusens akutmottagningar borde ha tagits om hand i primärvården. Det finns vidare uppenbara brister i andra ändan av vårdkedjan därför att primärvården inte byggts ut i den takt som krävs för att klara eftervården och på grund av kvantitativa och kvalitativa brister i kommunernas vård och omsorg.

Socialstyrelsen pekar på att resursförstärkningar i kombination med kloka prioriteringar och effektivisering av vårdkedjan kan ge konkreta förbättringar. Regeringen är också beredd att verka för att hälso- och sjukvården får resurser för att säkra den framtida tillgängligheten och kvaliteten i vården och omsorgen.

Vid sidan av det resurstillskott som nu successivt tillförs kommuner och landsting under en femårsperiod – de s.k. Perssonpengarna – har Socialdemokraterna och Centerpartiet den 15 mars i år träffat en överenskommelse om en särskild satsning på vård och omsorg under perioden 2002–2004. Bakgrunden till överenskommelsen är den försvarsuppgörelse som träffades mellan de båda partierna den 2 mars och som innebär att ca 8 miljarder kronor bedöms kunna frigöras för insatser inom vård- och omsorgssektorn under de tre åren. Målet för överenskommelsen är att kvaliteten och tillgängligheten i vården och omsorgen skall förbättras genom ökad närhet och korta väntetider i hela landet. I överenskommelsen utpekas särskilt fyra områden som bör prioriteras, nämligen primärvård, vård och omsorg för äldre, psykiatri samt insatser för ökad tillgänglighet och mångfald.

Överenskommelsen innebär bl.a. att landstingen och kommunerna genom samverkan skall säkra väl fungerande vårdkedjor inom äldrevården. Den medicinska kompetensen liksom kvaliteten i övrigt i särskilda boendeformer och i hemsjukvården skall förbättras. Tillgången till läkarmedverkan i fråga om allmänmedicin och geriatrik skall garanteras. Vårdens kvalitet i livets slutskede skall särskilt uppmärksammas.

En bättre fungerande primärvård och utbyggd äldrevård innebär att överbeläggningar på medicinklinikerna kan motverkas genom att människor behandlas på rätt nivå i vårdkedjan. Resurstillskottet ger också huvudmännen reella förutsättningar att förbättra vårdens tillgänglighet i övrigt och påtagligt korta väntetiderna till behandling.

Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för svaret. Jag kanske skulle ha önskat få mer konkreta svar på mina frågor, men vi kanske kan utveckla det under debatten.

Jag tycker att grundbulten i all vård och omsorg är den enskilda människan. Ingen människa kan bytas ut mot någon annan – alla har ett unikt och lika värde. Med den utgångspunkten är det för mig självklart att alla också har rätt att få den vård och behandling som tillståndet kräver.

Jag vet inte vad socialminister Lars Engqvist kör för bil, men jag skulle tro att den bil han kör behöver ställas på verkstaden ibland – det behöver ju bilar om vi inte själva kan avhjälpa felen. Jag är helt övertygad om att det inte finns en enda svensk som kan tänka sig att låta bilen stå på verkstaden i ett år eller ett halvår för att det är väntetider. Då säger vi direkt: Då går jag till någon annan bilverkstad, som snabbare kan åtgärda felet på bilen.

Med denna utgångspunkt kan jag inte förstå att vi i Sverige kan acceptera så långa väntetider när människokroppen har gått sönder och behöver repareras. Har vårt samhälle blivit så materialistiskt att vi hellre ser till att bilverkstaden fungerar än att operationsavdelningar och sjukvården fungerar?

Prot. 1998/99:81

16 april

*Svar på
interpellationer*

Jag vet att Lars Engqvist inte har varit socialminister så länge, men jag har stått i den här kammarens talarstol och diskuterat sjukvård och omsorg många gånger. Alldeles för ofta dras de frågorna i långbänk. För en människa som har smärtor hela tiden är ett dygn en lång tid. Att få vänta i ett halvår på en nödvändig operation kan ses som ett oöverstigligt problem.

Jag tycker att vi måste ha just den här utgångspunkten, och vi måste också kunna be de människor som i dag finns i vårdköerna om förlåtelse för att samhället inte kan klara av att fixa det här. Eftersom människor har betalat sin skatt har de också betalat sin lilla försäkringspremie till vården, och när de behöver den vården finns den inte!

Jag är naturligtvis glad över att socialministern har pratat om flaskhalsarna, men jag är inte nöjd med det, och framför allt är inte sjuka människor nöjda med att man pratar om flaskhalsar och vill åtgärda dem. Inte förrän de har åtgärdats blir det till någonting som de får nytta av.

Jag vet att det här är ett akut problem. Vi kan inte begrava sådana här saker i utredningar och tro att det skall ordna sig om ett par tre år. Vi måste visa på sätt att komma till rätta med problemet i dag.

Jag tror att vi ibland kan behöva operera i tvåskift. Vi har operations-salar. De används till knappt 30 % av sin kapacitet runtom i landet. Vi har teknisk utrustning, och vi har kompetenta medarbetare. Men många av de kompetenta medarbetarna får gå från sina jobb därför att man inte har råd att ha dem.

Jag skulle vilja fråga socialministern vad han i dag, den 16 april, har att säga till människor som står i en vårdkö. När kan de få möjlighet att komma fram i vårdkön, och vilka akuta åtgärder är man beredd att vidta?

Jag har analyserat de vårdtider vi har på svenska sjukhus i dag i världsperspektiv. Vi har världens kortaste vårdtider, och vi har ändå världens äldsta befolkning. Min nästa fråga är: Hur rimmar det med att man ständigt pressar ned vårdtiderna?

Anf. 33 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Chatrine Pålsson tar i sin interpellation upp några viktiga problem i dagens sjukvård, och vi är ense i mycket.

Det är riktigt att vi efter det att socialdemokraterna avskaffade vårdgarantin 1995 har fått tillbaka gisslet med vårdköer. Det är också riktigt att personalens arbetsmiljö har blivit allt sämre med allt mindre möjligheter att påverka sin arbetssituation, allt mindre inflytande och dåliga löner.

Att detta har kunnat ske beror på att landstingen har regionala monopol. Man har aldrig behövt bry sig om de anställda – de har ju inte kunnat gå någon annanstans. Andra arbetsgivare har inte funnits och därmed ingen verklig arbetsmarknad. Nu plötsligt vaknar man upp då vanskötseln lett till att personal säger upp sig, flyttar eller helt byter yrke. Det är också riktigt att allt färre unga söker sig till vårdyrkena; alltför långtar bort från och allt färre vill börja arbeta i landstingens vårdvärld. Det är kontentan av monopolet.

Förvisso skall människan vara i centrum, som Chatrine Pålsson säger. Däremot, fru talman, för Chatrine Pålsson ibland, som många kristdemokrater, ett lätt populistiskt resonemang när det gäller antalet vårdplatser. Grundat på medvetet eller omedvetet felaktig sifferexercis föreslår man

att minst 20 000 vårdplatser skall inrättas till en kostnad av 40 miljarder. Det finns skäl att hyfsa den debatten.

Chatrine Pålsson påstår ju att vårdköerna beror på brist på vårdplatser. Det kan stämma marginellt, när det gäller tillgång till IVA-platser och på enstaka ställen där det finns flaskhalsar. Men vid en granskning av landets medicinkliniker i år visade det sig att det fanns ca 300 överbeläggningar. Det är ett marginellt antal, som huvudsakligen beror på att vårdkedjorna gentemot kommunerna inte fungerar. Om medicinkliniker-na fick önska fritt önskade de sig 600 platser i en enkät.

Som skäl för sina utbyggnadsplaner brukar Kristdemokraterna ange att det på 80-talet fanns 117 500 vårdplatser vid sjukhus och att det nu bara finns 35 000. Drygt 80 000 platser skulle ha försvunnit! Men det är inte en korrekt redovisning. Nästan 35 000 överfördes via ädel till kommunerna. De psykiskt sjuka har fått möjlighet att vistas i en annan form av vård, utanför sjukhusen, vilket gjort att 21 000 platser har kunnat läggas ned. En del gick säkert alldeles för fort, och det var inte bra, men jag tror inte att någon vill återskapa det som var med hospitalisering och annat.

Vad det gäller är alltså 60 000 vårdplatser som minskat till 35 000 under 90-talet. Under denna tid har vårdtiderna i stort sett halverats, dvs. dagens platsantal stämmer relativt väl överens med behovet. Men som jag sade tidigare finns det flaskhalsar. Kanske behövs det något tusental – men inga tiotusental! – sjukvårdsplatser. Och förvisso behövs det platser i kommunerna, kanske geriatriska jourlinjer på vissa håll och akutgeriatrisk hemsjukvård. Men framför allt måste vi se till att vårdkedjorna fungerar – på den punkten är vi helt ense.

Det är inget negativt att vårdtiderna har kunnat kortas. Sjukhus är ingen naturlig vistelseplats. Där regredierar man, förlorar sin självbestämmandeförmåga, blir beroende av hjälp som man egentligen inte skulle behöva bli beroende av. Det är bra att vårdtiderna har minskat. Det skall vi vara glada för. Och varför skall man framställa medicinska framsteg som misslyckanden i stället för att säga att detta är bra – människan skall vara utanför sjukhusen och där bara kortaste möjliga tid.

Jag vill fråga både statsrådet och Chatrine Pålsson vad de föreslår att man skall göra för att komma åt de bakomliggande grundproblemen i vården, de problem som landstingens monopol och begränsade ekonomiska överblick med suboptimeringar medför. Det är där problemet ligger.

Anf. 34 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Som vanligt har Chatrine Pålsson ställt en mycket viktig interpellation. Hon tar upp problem som har varit aktuella länge och som tyvärr kommer att vara aktuella flera år framöver.

Jag har som många andra under hela 90-talet gjort ett flertal studiebesök i vården och tydligt sett de problem som Chatrine Pålsson beskriver. Jag har besökt sjukhus som trots överbeläggningar tvingas att göra ytterligare neddragningar av personal och vårdplatser av ekonomiska skäl.

Jag har som många andra också mött många av de patienter som har farit illa av att stå i kö. Helt nyligen fick jag telefonsamtal från en äldre man som har starr på bägge ögonen. Han har fått ena ögat opererat, och eftersom han nu ser på det ögat får han vänta sex år på att få det andra

ögat opererat. Han säger: Jag är så gammal så jag lever knappast då. Detta tycker jag känns väldigt otillfredsställande.

Jag har också mött personal som har berättat hur sliten den har varit. På grund av bristen på vårdplatser har man ibland skrivit ut patienter för tidigt. Så nog finns det en platsbrist.

Jag har fått uppgifter om att man ibland har haft möjlighet att operera i mycket större omfattning, men man har inte haft några sängplatser till patienterna efteråt.

Jag ser personalbristen som den allvarligaste frågan i dag med tanke på den ålderspuckel som finns och som man länge har känt till. Personaldirektören i mitt hemlän tog upp denna ålderspuckel redan i början av 90-talet, och han varnade för den situation som vi har i dag, en mycket akut situation.

I Hudiksvall, där jag kommer ifrån, är den yngsta kirurgöverläkaren 54 år, och vi förstår ju alla vad det kommer att innebära om några år, eftersom det inte är något större tillflöde av nya läkare.

I Hudiksvall, som på många andra ställen, är det många sjuksköterskor som säger upp sig. De har fått nog, vilket de förvarnade om redan för många år sedan. De känner att de inte orkar längre.

I Hälsingland finns det en väldigt stor brist på distriktsläkare. Det försvårar situationen genom att det blir primärvården som får ta den första stöten.

Jag känner att det är bråttom att komma till rätta med personalsituationen inom vården. Jag undrar om socialministern har några tankar på några akutåtgärder i det avseendet.

Landstingsrådet har skrivit till socialministern med anledning av dels den ekonomiska situationen i landstinget, dels personalsituationen. Här undrar jag om det finns möjlighet att göra akutinsatser om det behövs. De pengar som är aviserade kommer trots allt lite längre fram i tiden, och det är ju i dag som situationen är akut.

Anf. 35 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Först en upplysning: Jag kör inte bil över huvud taget. Jag åker kollektivt. Jag äger ingen bil, men jag har körkort, om det skulle behövas. Men framför allt åker jag kollektivt.

Vi diskuterar i själva verket tre olika problemställningar.

Den första gäller resurserna till vården. Jag anser att svensk sjukvård i dess helhet har ett resursproblem. Sjukvården tar för liten del av våra gemensamma resurser. Den behöver resurser för att kunna anställa mer personal, för att kunna utveckla den medicinska tekniken och för att utöka antalet vårdplatser – dock delar jag Leif Carlsons bedömning att det knappast kan handla om de tal som Kristdemokraterna talar om. Här och var behövs antalet vårdplatser byggas ut, men framför allt är det en fråga om att ge möjligheter till att anställa mer personal.

Vi måste diskutera hur dessa resurser skall tillföras. Det går inte att hela tiden klaga på bristande resurser eller för lite personal i sjukvården och sedan förvägra landstingen eller staten att verkligen hitta instrument för att tillföra dessa resurser.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har nu för de närmaste åren och Socialdemokraterna och Centerpartiet för en period som sträcker sig från 2002 till 2004 tillsammans lagt upp en plan som

innebär att fr.o.m. i dag och under de närmaste fem åren tillför staten 17 miljarder till kommuner och landsting att användas för skola, vård och omsorg.

När det gäller de särskilda pengar som vi har kommit överens om med Centerpartiet att flytta från försvaret till vården skall dessa specialdestineras just till vård och omsorg. Men det betyder en mycket kraftig resursöverföring som ger möjlighet för sjukvårdshuvudmännen och för kommunerna att under de kommande åren planera för en utökning så att de kan anställa mer folk och se till att det blir fler läkare, sjuksköterskor och mer övrig personal i sjukvården.

Det är viktigt att vi är beredda att bana väg för detta. Vi kommer aldrig att lösa sjukvårdens problem om vi inte är beredda att se till att sjukvården får de pengar som behövs.

Den andra frågan är en principfråga som Leif Carlson driver. Det gäller frågan om vem som skall vara sjukvårdshuvudman. Jag anser att landstingen och kommunerna skall vara sjukvårdshuvudmän också i framtiden. Det anser jag av principiella skäl. Om vi skall ha en sjukvård som utvecklas efter allemansrättens principer – tillgänglig för alla och gemensamt finansierad – skall den också vara tillgänglig för oss medborgare när det gäller att påverka sjukvårdens utveckling.

Som medborgare vill jag ha möjlighet att diskutera med de politiker som jag väljer om hur jag vill att sjukvården skall utvecklas. Vi kan bara garantera en allemansrätt i svensk sjukvård om den grundas på en demokratisk organisation i landstingen och i kommunerna.

Den tredje frågan är en prioriteringsfråga inom sjukvården. Vi är nog alla tre överens om att den viktigaste frågan nu är att utveckla primärvården och äldreomsorgen. Det är där som vi har flaskhalsarna. Det är för många människor som inte ser någon annan möjlighet än att åka till akutmottagningarna på de stora sjukhusen. Endera är de inte informerade om primärvårdens möjligheter eller också tilltror de inte primärvården möjligheter att omedelbart hjälpa dem.

Det är alldeles för många människor som stannar på sjukhusen när de egentligen borde få vård och omsorg inom äldreomsorgen. Det är där som vi måste satsa de nya resurserna.

Detta är ett viktigt konstaterande. Då kommer vi in på hur vi själva för debatten. Om vi tror att sjukhusen har stora resursproblem och om vi tror att bekymret enbart gäller sjukhusens och specialklinikernas resurser missar vi poängen. Vi löser sjukvårdens problem främst genom att satsa på primärvården och äldreomsorgen.

Anf. 36 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag är oerhört glad över de resursförstärkningar som man är beredd att göra. Det är ju trots allt annat ljud i skällan nu än vad det var 1995 och 1996 då socialdemokraterna också hade regeringsansvar. Från 1995 och fram till nu är det 36 000 personer som har förlorat sina jobb inom kommuner och landsting.

Leif Carlson försöker att nita mig i min sifferexercis. Men detta är ju inte ett sådant forum där vi kan stå och debattera med varandra.

I Aftonbladet från den 3 mars skriver man om barnpsykiatri, Lars Engqvist. Där står det att ca 10 000 unga människor mellan 10 och 15 år bär på självmordstankar. Det står vidare att väntetider på fem månader

inte är ovanliga. Är det ett välfärdsland när våra barn och ungdomar är så nedbrutna så att de inte vet om de orkar leva, samtidigt som de kan få vänta fem månader för att få hjälp?

Tidningen Dagens Medicin har haft en artikelserie. Hematologen Sigvard Olsson, som också är vetenskapligt råd i Socialstyrelsen – det handlar alltså inte om vilken person som helst – skriver:

”Klockan 16 har jag skrivit ut 7 patienter och skäms över att jag sökt övertyga en 8:e om utskrivning trots att han är svårt sjuk och kämpat länge. Han hade kommit direkt till vår avdelning för att få sina blodtransfusioner och sedan åka hem. Nu orkade han inte och jag stod där och försökte i sinnet blockera alla hans kloka argument. Vidrigt!”

Sigvard Olsson skrev alltså ett brev till Olof Edhag på Socialstyrelsen. I brevet skriver han vidare:

”Måste få lätta mitt hjärta efter en bakjourshelg med erfarenheter som gör att jag ställer mig frågan om det är lämpligt att jag fortsätter som vetenskapligt råd i socialstyrelsen.” Sigvard Olsson arbetar i Göteborgs-området, på Mölndals sjukhus.

Det skedde en rundringning för att det behövdes 600 platser nu. Det var inte så att man fritt fick välja. En del har ju ändå som verksamhetsföretagare varit med och dragit ned på antalet platser.

Jag förstår inte varför utgångspunkten skall vara medelvårdstider, landsting, kommuner och huvudmannaskap. Jag vill se människan som huvudperson, den sjuka människan. Vad vill den sjuka människan?

Jag tycker inte att en enda sjuk människa skall mötas av argumentet för att inte bli inlagd på sjukhus: Vi har ingen plats för dig.

Gör man den medicinska bedömningen att en människa behöver vård, skall det finnas plats för vederbörande. Detta har många djupa dimensioner.

När det gäller medelvårdstiderna skulle jag vilja fråga Lars Engqvist: Vad är det som gör att vi i Sverige är så rysligt lyckliga över korta medelvårdstider, när det ingen annanstans i hela världen är någon fjäder i hatten att ha korta vårdtider? Det beror väl på vilken människa det är fråga om, vilka förutsättningarna är, om vederbörande är ensam hemma eller inte.

Det skall inte vara modenycker i svensk sjukvård, utan den enskilda människan skall få den vård och omsorg hon behöver, och vi är alla olika.

Anf. 37 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Förvisso är det på det sättet, som Chatrine Pålsson säger, att den sjuka människan skall ha vård när hon behöver. Köerna är ett gissel. Vad gäller den kapacitetsbrist som ligger bakom köerna är regering och landsting tillsammans direkt ansvariga, för regeringen abdikerade från vården genom att inte se till att landstingen skötte specialistutbildningen. Kompetenta och erfarna läkare hindrades från att arbeta därför att de hade fyllt 65 år. Det är klart att det då blir kapacitetsbrist, att man inte kan operera på grund av brist på kompetent personal.

Landstingen har kreerat en arbetsmiljö som lett till vantrivsel och flykt från vården och har misskött ST-utbildningarna under många år, så att det föreligger specialistbrist i många år framåt. Landstingen ser inte kostnaderna annat än i den egna verksamheten. De ser inte samhällseff-

fekterna, och det leder till suboptimeringar och bristande resursutnyttjande.

Herr talman! Vi är överens om att god vård för sjuka, god vård av gamla och människor i livets slutskede är grundpelare i ett humanitärt samhälle. Men jag tror inte att det kan leda till att man behöver 20 000 vårdplatser och kanske 40 miljarder kronor. För dessa pengar kan man göra väldigt mycket mer och bättre saker för vård och människor. Det behövs bättre medicinsk kompetens i särskilt boende, mer personal, bättre löner, bättre fungerande vårdkedjor och bättre möjligheter att ge kvalificerad vård utanför sjukhusen med övergångsformer.

Jag hoppas och tror att kristdemokraterna och Chatrine Pålsson kommer att delta i en seriös debatt om hur sjukvårdens resurser bäst skall komma de behövande till del och vilka förändringar som då behövs, men då måste man lämna socialdemokraternas landstingsfixering. Det finns ju faktiskt en riksdag som är demokratisk.

Många undersökningar visar att om man effektiviserade vården och om man inte hade planekonomin, skulle effektiviseringspotentialen ligga på mellan 16 och 30 miljarder kronor. Det skulle alltså handla om väldigt belopp om man fick in konkurrens och mångfald.

Att ge pengar till en dåligt fungerande organisation löser inga problem. Det riskerar ju inte bara att förskjuta nödvändiga lösningar, utan det riskerar också att direkt försvåra alla åtgärder. Det är ju faktiskt så att landstingen är en del av sjukvårdens problem, inte en del i problemens lösning.

Anf. 38 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Jag håller med socialministern om att det är viktigt att utveckla primärvården och att den också måste få resurser att göra det. Det har den ju hittills inte fått. Primärvården har fått utökade arbetsuppgifter, men resurserna har uteblivit. Dessutom finns bristen, som jag beskrev tidigare, att man på många ställen inte har tillräckligt med läkare.

I svaret hörde jag inte socialministern nämna så mycket om den akuta personalbristen. Den goda vården handlar ju om att ha tillräckligt med personal, och det är ju personalen som är det viktigaste.

Helt nyligen fick jag höra att väntetiderna många gånger skapar ett problem som vi inte tänker på, nämligen läkemedelsmissbruk. Jag har hört att många som har gått och väntat på vård väldigt länge och som har åkommor som orsakat smärtor under alltför lång tid använder sig av preparat som gör att de sedan återfinns i missbruksgruppen. Detta fick jag höra vid ett studiebesök nyligen. En fråga som är aktuell är ju att man skall hålla nere läkemedelskonsumtionen så mycket som möjligt. Det hänger också ihop med att patienter får vänta för länge.

Anf. 39 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Som statsråd och ansvarig för sjukvårdsfrågorna får man väldigt många brev om hur det är i sjukvården från patienter och personal av olika kategorier. Om man lyssnar till Chatrine Pålsson och också till Leif Carlson skulle man kunna tro att alla dessa brev handlar om elände.

Det finns delar av svensk sjukvård som faktiskt fungerar alldeles utmärkt. Det finns personal som gör strålande insatser, och det finns väl-

digt många patienter som efter att ha fått vård konstaterar att de är mycket nöjda och tacksamma för det bemötande och den vård de fått.

Jag tror att det är viktigt att konstatera detta, därför att det har nämligen också en ideologisk betydelse. De landsting som vi talar om kan uppenbart vara sjukvårdshuvudmän för alldeles lysande sjukhus och väl fungerande primärvård. Kommunerna kan också vara ansvariga för väl fungerande äldreomsorg.

Jag har åkt runt i landet och sett att det finns offentligt ägda sjukhus men också privata sjukvårdsföretag och inom primärvården såväl offentligt ägda vårdcentraler som privata läkarstationer som fungerar och där samhället är sjukvårdshuvudman.

Jag vill alltså hävda att landstingen och kommunerna skall vara en del av problemens lösning. De skall se till att sjukvården i framtiden får de resurser som behövs, de skall organisera sin verksamhet så att bristproblemen löses och se till att rekrytera personal.

Det är viktigt att vi har en nyanserad bild. Problemen är omfattande. Det är en stor utmaning för oss som är politiskt ansvariga att lösa problemen genom att se till att resurserna finns. Sedan får vi överlåta till professionen att sköta verksamheten.

Jag delar alltså inte denna totalt negativa skildring av svensk sjukvård som Leif Carlson ger, men jag tror att den förklaras av att han i själva verket är ute efter att riva ned själva fundamentet organisatoriskt när det gäller sjukvården.

Sedan vill jag påpeka för Chatrine Pålsson att om man talar om förhållandena i Göteborg eller för den delen i Stockholmsområdet eller i Skåne bör man vara medveten om att fr.o.m. den 1 januari i år har de borgerliga partierna ansvar för sjukvården i Västra Götaland, i Stockholms län och i Skåne. Det är en enorm utmaning för dem att lösa problemen, men det är de som skall göra det.

När det gäller resursfördelningen inom sjukvården i Västra Götaland är det, såvitt jag förstår, Chatrine Pålssons partivänner som i hög grad har chans att göra någonting åt problemen. Vi får inte förväxla våra uppgifter så att vi tror att vi här i riksdagen skall bestämma hur man fördelar resurser inom sjukvården i Västra Götaland. Det får den borgerliga majoriteten i landstinget där ta ansvar för.

Anf. 40 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Det är riktigt att man har ett ansvar på lokal nivå, och att vi efter valet har ansvar där är också riktigt. Men allt elände kan ju inte ha börjat under de senaste månaderna. Det är det första. Det andra är att man måste få resurser från staten för att kunna lösa problemen.

Våra krav på ökat antal vårdplatser gäller alla områden: inom äldre vården, psykiatri och den somatiska vården. Vi har som sagt glädjande nog professor Jerzy Einhorn, som har en lång sjukvårdserfarenhet och som också har varit med och gjort behovsanalysen.

Jag vill inte måla allt i svart, för allt är inte svart, men det är alldeles för många i dag som lider av en sjuk vård. Så länge det finns människor som lider av att inte få vård i rätt tid, av att inte få ett korrekt bemötande och av att få vänta och lida, är jag inte nöjd som politiker. Jag vill ha en sjukvård där människan skall få bli betydelsefull och där inte det materiella skall gå först.

När det gäller huvudmannaskapet håller jag med Leif om att det nog är bra att få lite konkurrens. Jag har jobbat i svensk sjukvård sedan 1965. Det vet säkert socialministern också. Jag har sett tabeller på att människor som börjar arbeta i en annan form, i en privat verksamhet, ofta är mycket nöjda. Jag har sett siffror på upp till 75 % fler nöjda i privata verksamheter. Det måste jag ta till mig. Då får jag också se till att skapa förutsättningar för att man har en verksamhet där man trivs. Glada, trygga och positiva medarbetare ger också glad, trygg och positiv vård. Och när det gäller vården är det viktigt att personalen är trygg och trivs. Jag ser fram emot, Lars Engqvist, att vi får många sådana här debatter och att vi skall kunna komma överens om bra lösningar till fördel för sjuka människor i vårt land.

Anf. 41 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag glömde i mitt förra inlägg att kommentera Thomas Julins problematiserande fråga om personalrekryteringen. Det är ingen tvekan om att vi nu står inför stora problem när det gäller rekrytering av personal. Det gäller naturligtvis sjuksköterskor i stor utsträckning, men det gäller också läkare.

Jag tror att nedskärningarna i svensk sjukvård under 90-talet är en del av bakgrunden till de problem vi nu står inför. Många lämnade sjukvården i en föreställning att denna inte i framtiden skulle behöva så mycket personal. De som blev kvar i sjukvården är i mycket stor utsträckning nu i den åldern att vi kan räkna med att de kommer att lämna sjukvården under den närmaste tioårsperioden.

Vi behöver alltså satsa på ökad utbildning. Vi behöver förstärka utbildningsresurserna för alla personalkategorier, också läkare. Vi behöver också naturligtvis se till att förutsättningarna för att locka människor till vården ökar genom att skapa bättre arbetsvillkor, bättre arbetsmiljö, bättre karriärmöjligheter och bättre personliga utvecklingsmöjligheter. Vi får nog också räkna med att vi i framtiden kommer att få se över löneläget i svensk sjukvård.

Många av de här problemställningarna kommer den särskilda kommission som behandlar rekrytering av personal till vården att redovisa till sommaren. Då skall den särskilda kommissionen göra sin slutrapport.

Till Chatrine Pålsson vill jag påpeka att när vi talar om huvudmän talar vi om ansvaret för sjukvårdens resurser lokalt och regionalt. Att landstingen är sjukvårdshuvudmän behöver inte innebära att all produktion av sjukvård skall ske av landstinget självt. Här kan många entreprenörer bidra. Min grundfråga är egentligen huruvida kd står för att slå vakt om landstingen som sjukvårdshuvudmän, inte frågan om ifall vi skall acceptera privata entreprenörer, för det gör jag också.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1998/99:Kr7–Kr19 till kulturutskottet

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1998/99:99 Sammanslagningen av Telia AB och Telenor AS

Konstitutionsutskottets betänkanden

1998/99:KU18 Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.

1998/99:KU23 Massmediefrågor

Justitieutskottets betänkande

1998/99:JuU9 Ekonomisk brottslighet

Näringsutskottets betänkande

1998/99:NU10 Vissa mineralpolitiska frågor

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1998/99:AU8 Vissa arbetsrättsliga frågor

Utrikesutskottets betänkanden

1998/99:UU13 Krigsmaterielexport

1998/99:UU6 Europa-Medelhavsavtalet med Jordanien

1998/99:UU7 Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Turkmenistan

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 15 april

1998/99:535 av *Murad Artin* (v) till utrikesministern
Valet i Turkiet

1998/99:536 av *Berit Jóhannesson* (v) till utrikesministern
Ammunition med DU (*depleted uranium*)

den 16 april

1998/99:537 av *Carina Hägg* (s) till statsministern
Natos firande

1998/99:538 av *Carina Hägg* (s) till näringsministern
Patentansökningar på engelska

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 april.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 36
(delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
2 § Svar på interpellation 1998/99:211 om polisen i storstadsområden.....	2
Anf. 1 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	2
Anf. 2 KARIN PILSÅTER (fp)	4
Anf. 3 JEPPE JOHNSON (m).....	5
Anf. 4 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	6
Anf. 5 KARIN PILSÅTER (fp)	7
Anf. 6 JEPPE JOHNSON (m).....	8
Anf. 7 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	8
Anf. 8 KARIN PILSÅTER (fp)	9
3 § Svar på interpellation 1998/99:206 om kvinnomisshandel.....	10
Anf. 9 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	10
Anf. 10 JEPPE JOHNSON (m).....	11
Anf. 11 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	13
Anf. 12 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	13
Anf. 13 JEPPE JOHNSON (m).....	14
Anf. 14 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	15
Anf. 15 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	15
Anf. 16 JEPPE JOHNSON (m).....	16
Anf. 17 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	17
4 § Svar på interpellation 1998/99:220 om Öresundsförbindelsen.....	17
Anf. 18 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	17
Anf. 19 GUN HELLSVIK (m).....	18
Anf. 20 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	19
Anf. 21 GUN HELLSVIK (m).....	19
5 § Svar på interpellation 1998/99:231 om polisens internutredningar	20
Anf. 22 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	20
Anf. 23 STEN LUNDSTRÖM (v)	22
Anf. 24 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	23
Anf. 25 STEN LUNDSTRÖM (v)	23
6 § Svar på interpellation 1998/99:215 om primärvårdsförsöken.....	24
Anf. 26 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	24
Anf. 27 LEIF CARLSON (m).....	25
Anf. 28 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	27
Anf. 29 LEIF CARLSON (m).....	27
Anf. 30 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	27
7 § Svar på interpellation 1998/99:216 om sjukvården	28
Anf. 31 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	28
Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kd)	29
Anf. 33 LEIF CARLSON (m).....	30
Anf. 34 THOMAS JULIN (mp).....	31

Anf. 35 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	32	Prot. 1998/99:81
Anf. 36 CHATRINE PÅLSSON (kd)	33	16 april
Anf. 37 LEIF CARLSON (m)	34	
Anf. 38 THOMAS JULIN (mp)	35	
Anf. 39 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	35	
Anf. 40 CHATRINE PÅLSSON (kd)	36	
Anf. 41 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	37	
8 § Hänvisning av ärenden till utskott	37	
9 § Bordläggning.....	38	
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	38	
11 § Kammaren åtskildes kl. 11.13.....	39	

